

Conspectus Contentorum.

1. Peterßen. Joh. Vilh. Aeonum Ipsi defensionem, contra Nieu,
mamum. Forstæ ad Moeh: An 1680.
2. Sinceri Evangelii Concilio seu in unum collecti. Egm. In Ma,
tine von den wahren haligen Glaubten dter Jude An 1699.
3. Sverdinan Sam. Augusti Begriff von der zornigsten Schelwig
Sintivory. An 1698.
4. Surtzen in hunc se auf in der Kurfürst angestellter Universitäts
Rath mit Verpflegung Armer Vater und Mutter des Surtzen.
An 1699.
5. Philippi Jacobi Spreneri, Cæta de Obitu Joh. Beud. Carptovii
An 1699.
6. Progre. Joh. de Aufsührung d. Aamels, Anstalt für die an
der Universität zu Halle. An 1698.
7. Surtzen Joh. de Lehre von der Fortsetzung der Vollkommenheit
An 1699.
8. Aibelii M. Andr. Novissima Præcipue ad. An 1700.
9. Guld. Deh mit Gold über ihn, was Antiquität für die
An 1699. Zu Halle gedruckt. von Insensura hunc Epist
ad Numamum, Fei Heringer, Mayerus, Schelwig, Bucher
et ad Radium etc. Fran. Mf. An 1700.
10. L. S. P. H. De bonitate aduersus auf der curio, Sangu
et Joh. Lange yggmo an der Hoffen, so si nunc nur 6000
Gals wofür unan. Franck. ad Moenum.
11. Henr. Muhlî de Sencaonum Academicar de Apodice, fr
Semon serasne ac ystasne scripturarum, Jilioni 1698. aus.
epist. pareresis de stud. prophetic.
12. Avonii Pauli de Volitate Fundamentor quibus Pontificii
vobis ystasne nunc professorem Fidei Tridentina. Halle, An 1699.
13. Guld. d. H. A. de sollicitudine conscientie conscientia. Halle, An.
An 1698.
14. Guld. Harmonia fidei, qua iustificat cum fide quærens
iustificare dicit. Halle, An 1698.
15. Guld. De auctoritate Ecclesie, qua marce est. Lippæ. An 1699.
16. Dreilantii Joach. Insi lacryme & obitu ystasne
Joh. Surtzen. Halle, An 1698.
17. Varonii August. Vera messie & Sibiu & Dea ystasne,
Petrochi. An 1693.

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

~~32~~
33.

DOMINO
FRIDERICO AVGVSTO
PRINCIPE REGIO, ATQVE ELECT. SAX.
HEREDE

EXERCITATIONEM ACADEMICAM

MEDICINAE
MENTIS

IOACHIMI LANGII

OPPOSITAM,
GRATIA DIVINA ANNVENTE
IN ILLVSTRI LEVCOREA

PRAESIDE
M. IO. IACOBO FERBERO

ARGENTORATENSI
SS. THEOL. CAND. ET AMPLISS. ORD.
PHIL. ADIVNCTO

AD DIEM XXII. IVN. A. C. MDCCIX.
IN AVDITORIO MAIORI
PVBLICE DEFENDET

WOLFG. CASP. TROPANNEGER
DRESDENSIS.

WITTEBERGAE Literis IO. MICH. GODEFRITSCHII.

VIRIS
MAGNIFICIS SUMME RE-
VERENDIS EXCELLENTISSIMIS QVE
DOMINO

HEINRICO
PIPPINGIO

SANCTAE THEOL. DOCTORI LONGE CELEBER-
RIMO, SACRORVM IN AVLA REGIA ELECTORALI
SAXONICA ANTISTITI PRIMARIO, ET CONSILIA-
RIO ECCLESIASTICO GRAVISSIMO

DOMINO

IO. GEORGIO
NEVMANNO

DOCT. AC PROF. THEOLOGO VITEMB. FAMA ME-
RITISQVE INCLYTO, TEMPLI O. O. SS. PRAEPOSITO
SPECTATISSIMO ET CONSISTORII ECCLESIA-
STICI ASSESSORI GRAVISSIMO

DOMINIS AC PATRONIS MAGNIS
SACRVM

VIRI
SUMME REVERENDI

Non copiose rationes mihi reddendas, existimo, quod *Magnificis Vestris Nominibus* qualescunque has pagellas Academicas inscribere fuerim ausus. Quem enim in Ecclesiae praesidium et hostium terrorem Summus rerum humanarum Arbiter et Sapientissimus Moderator, ad supremam nostrorum dignitatem Sacrorum et eminens fastigium elegit, ac POTENTISSIMVS REX, FRIDERI
CVS

CVSAVGVSTVS, haud pridem
euexit, ad EVM, ut aliorum exem-
plo gratulandi animo, communi-
que laetitia perfulsus, accedam,
sanctamihireligio iniungit. Spe-
ctatorem nuper egi, *Vir Magnifi-*
ce, Virtutum Tuarum, et admira-
torem eruditionis summae, qua o-
mnes, qui uel studia literarum in al-
ma hac Saxonum Academia, am-
plificant, uel ab aliorum ore pen-
dent, in iucundissimum stuporem
amoremque TVI rapuisti, cum ni-
hil desiderari potuerit amplius ab
Antistite Primario, quod non ab-
unde abs Te esset praestitum, feli-
citerq; expletum. Et de TVA, quid

dicam, *Vir Magnifice*, incredibili
Humanitate ac Benignitate qua
non solum uniuersam studiosae iu-
uentutis coronam, sed in primis et-
iam me licet indignum, dignari
non dubitasti. Sane tanta fuit Co-
mitas T^{VA}, ut maior uix sperari ab
ullo potuisset, measq; adeo laudes
facile excedat. Laetetur igitur Pa-
tria, se in *Summo Viro*, PIPPINGIO
suo, cum uenerari posse Antisti-
tem, in quo Veterum Doctorum
gloriam et ornamenta Ecclesiae
Dresdensis splendidissima, uideat
restituta, quorum eminentissimas
dotes ad unam omnes e PIPPINGIO
elucere, uidemus oppido, et admi-

ramur

ramur. Non minori pietate in TV-
VM quoque NOMEN feror *Magni-*
fice Dn. D NEVMANNE, cuius siue
incomparabilem rerum Diuina-
rum scientiam, siue grandia in uni-
uersum Christi coetum puriorem
merita, siue solennem Humanita-
tem, siue ipsam denique singula-
rem in me propensionem, mente
reuoluam, omnia sane ad declaran-
dam *Magnificentiae Tuae* sanctif-
simae obsequentiae religionem,
suauiter me impellunt. Laetan-
tur et praedicant exteri tot proe-
lia sacra, in quib, hostes debellasti,
palamque memoria dignam re-
portasti. Celebrat uniuersa studio-

urum

forum

forum Corona TVAM in docendo
dexteritatem, in proponendo fa-
cilitatem, in scribendo soliditatem,
et in ferendis iudiciis acumen, qui-
bus omnibus excellentissimis sane,
et *Tanto Theologo* dignis, animi
dotibus, TVAM *Magnificentiam* me-
minere, ingentium gaudio intel-
ligimus quotidie et experimur. Et
ita VOS, *Viri Magnifici*, in immor-
talis gloriae splendore uiuatis, se-
ramque posteritatem in dignissi-
mam uirtutum Vestrarum trahetis
admirationem, quas ut mihi quo-
que balbutient licet ore, celebra-
das concedatis, quantis possum
precibus, *Viri summe Reuerendi*,

oro atque contendo. Quod superest, Deum immortalem precibus ardentissimis obtestor, ut Vos *Viri Magnifici* quam diutissime seruet, ut VESTRO sub Optimo Praesidio et fideli sapientique curapurior Religio uigeat, Fanatici omnes profligentur, Coetusque DEI solatium inconcussum persistet.

VESTRORVM MAGNORVM
NOMINVM

*Dadam e Museo D. XX.
Iun. A. C. MDCCIX.*

Aeternus admirator et obseruantis-
simus Cultor

WOLFG. CASP. TROPANNEGER.

PRAEFATIO

AD

LECTOREM.

Venadmodum uniuersum Philosophiae studium duabus partibus, uidelicet *cognitione Veri & actione Boni*, absoluitur, ita pro utraque fortiter standum est propugnandumque. Decet enim cupidos scientiae cultores non solum in ipsius naturam summa cum industria inquirere, et ad rectae rationis iudicium reuocare cuncta tam diu, donec difficultates sint superatae, et ueritatis palma obrenta non minus, quam libere citra secus sentientium, uel dicta, uel scripta, asserta, sed etiam contra infensissimos eius hostes Veritatem pretiosissimam acerrime defendere unicuius incumbit, odium licet pariat, saepeque certamina excitet magna. Hoc animo pariter ac mente constitui mecum, cum Typographus

graphus praefationem a me expeteret amice, Disputationibus aliquot Philosophicis, a B. D. ZENTGRAVIO olim in Illustri Leucorea hac habitis, praemittendam, sub examen reuocare publicum *Dn. Ioachimi Langii* dogmata, tam in *Medicina mentis*, quam in *Praefatione Germanica*, quae de *ensendatione Rei scholasticae* inscribitur, proposita, quibus hinc inde crassius modo, modo subtilius errauit. Nota quidem mihi Viri huius est affectuum uehementia, notusque feruor nimius, quo in aduersarios fertur suos, quique Christianum amorem longe excedit, cuius tamen tam frenuos Pietistae, illorumque patroni sese iactitant propugnatores, ut proinde et idem periculum metuere potuisset mens mea, eoque deterreri facile a praesenti instituto; Verum malui fidelissimos meos imitari Praeceptores, quam tacere, quibus iucunda omnino res fuit, et adhuc est, ob ueritatem defensam incurere in censuram peruersaque iudicia illorum, quos contradicendi spiritus uexat, et praeeceptae regunt opiniones. Et cum sibi *Dn Langii* licentiam sumat sinistre iudicandi de Theologis Argentoratensibus, neque mihi uitio uertet, si eius scripta ad ueritatis normam paucis examinauero, et, quae cum illa pugnant, refutauero. Miror autem uehementer, Ministrum Verbi Diuini, et Religioni Evangelicae addictum, probare posse impias Fanaticorum quondam Argentoratensium docendi rationes, quas B. D. ZENTGRAVII *Relatio Historica contra Societatem Philadelphicam* sistit. Miror eclipsin iudicii non mediocrem sane, sed summam, statuere, et libere confiteri orthodoxo ciui meo, Argentoratenses Theologos luculentiori testimonio impietatem suam prodere non potuisse, quam scripto illo, quod contra Pietistas diuulgauerunt, cum eiusmodi contineat epistolas, quae succi Theologici Zeliq; sacri plenae sunt, et non tam laudem, quam admirationem, merentur. Non licet in praesenti assertum hoc falsissimum copiose refellere, cum fori Philosophici, Theologica, non faciam, neque lubeat mihi

us. Ἐὰν εἴς τις ἄλλοις ἰδ τamen agam, ut Dr. Langii con-
scientiae sim relicturus, num sequentes loquendi modi cum
Scriptura et Theologia sana, conspirent. Mich deucht immer,
wann wir nicht so viel Malzeichen der Hure und des Thiers an-
genommen: en betten, und noch annehmen, als zum exempel das schmie-
ren und ordiniren, das Eyd schwören auff die verkehrten Menschen-
Satzungen der LL. Symbol. welches eine gewaltsige Stütze Babels
ist. Das Tauffen und Abendmahl-balten, welches Sacrament
des Antichristi sindt, das Loesen und Binden im Nahmen Christi,
davon wir doch keinen Befehl von Christo haben. pag. 59. et 60.
cit. lib. Item pag. 63. Arnold hat schon in die 12 Jahr frey gestan-
den von allen euseren Dingen, und hat erst lernen sterben, und in
der Stille mit dem Oehl gesalbt zu werden; wie ich dann glaub
daß er schon etwas von der Salbung empfangen, welches aber an-
dere noch nicht haben, ob sie schon ein Anhäuchen empfangen. pag.
65. Meine Theure Schwester grüße mir zärtlich in dem Herrn,
meine Seele ist etliche mahl in grosser Gemeinschaft und inniger
Liebe bey ihr gewesen, sie wird es wohl in ihrem Geist empfunden
haben. Pag. 122. Zu mehrerer Versieglung unserer geheimen Freunds-
chaft, werden dir hiemit 2 unserer Gesang-Büchlein übersendet -
- ich habe es in mir recht geföhlet, daß du Erquickung daraus
haben würdest. Pag. 126 die Kirche besuche ich nach meiner Frey-
heit selten, und ihr Altar gehet mich nichts an - - O laßet uns
unablässlich vor dem Thron des Vaters ringen und anhalten im
Geist um das heilige Salb-Oehl, auff daß wir nicht mehr noethig
haben von anderen gelehret zu werden, sondern von der innern
Salbung in allem Unterweisung nehmen moegen, Pag. 149.
O wie viel hat der fleischliche Sinn schon betrogen, insonderheit
die Lehrer, indem sie sich eingebildet, weil sie das rechte Wort Got-
tes und Sacramenta hatten, sie würden ja nicht fehlen, da sie un-
ter dessen doch nur den toden Buchstaben, der vor sich wohl wahr,
aber

aber keinen selig machen kan. Pag. 164. Brüder, ich soll auch ein Feuer anzünden, o wie gern möchte ich, daß solches auch schon brennete (O schändlicher Pietistischer Mordbrenner!) Ach wie sauer wird es meinem Geist ankommen, wann ich wider unter solche schreckliche Traditiones mich soll stecken lassen, sonderlich scheue ich den Greuel der so genannten Ordination. Von ihrem Altar und Kirchen wäre auch viel zu reden. Du und der liebe Eckerlin werden thun in diesem Fall, was euch die Salbung lehret. Alhier komm ich zu einem Monath, wann es hoch kombt, einmahl in die Kirch, weiß nicht, ob mich noch einmahl ihres Altars bedienen werde. Pag. 166. Ich wolte Gott wohl heiliglich verehren, daß er mich dem Auslegen der mit Blut besetzten Hände so wunderbarlich hat entgehen lassen. Et pag. 186. Der freye ungebundene Liebes-Geist Jesu unsers getreuen Immanuel, müße sich ganz in deine Seele einsencken, in welcher glüender Liebes-Flamme ich dich zu verbrennen mit mir übergebe. Vt ceteras, monstrosas sane, et ex spiritu fanatico profectas, phrasas loquendique formulas taceam, a quibus pia mens et ueritatis Diuinae studio dicata abhorret. Iniuriam igitur Theologis Argentoratensibus partim *in his agitatis*, partim adhuc uiuis fecisse *Langium*, si ingenue dixerō, nil contra ueritatem dixerō. Sed referuabo mihi hoc ipsum ulterius probandum, in aliud tempus, potius institutum meum, ad ipsius *Auctoris*, quem refutandum mihi sumpsi, *Medicinam Mentis* et *Praefationem Germanicam*, Grammaticae praemissam, me uocat. Cum uero me oporteat esse breuem in conscribenda hac praefatione, quam loco exercitii Academici prius sistendam esse duxi, non licebit omnes notare errores, illosque copiose refutare, sed praecipuos tantum, quibus iniurius fuit in Veritatem rectaeque rationis *sensum*. Deus immortalis, ac praepotens mentem manumque regat, et cuncta ex animi

uoto

voto euenire iubeat, in sanctissimi Nominis sui gloriam, et
discentium emolumentum.

I.

Vltum animi indicem esse, commune prouerbum
habet, et parua tabula integras regiones, latissime pa-
tentes, repraesentat, hominumque oculis submittit.
Non errauerim ego, si *Dr. Langii Praefationem, Me-*
dicinae mentis praemissam, compendium dixerim breuissi-
mum, ex quo, ueluti facie, de genio ipsius et dogmatibus, in
Medicinae mentis assertis, iudicari possit. Sifit sane illa Au-
ctorem talem, qui in Deum pariter, atque Praeceptores, iniu-
rius est ingratusque. Cum enim Dei bonitas sit ingens, et iumen-
sa Eius in nos mortales Euigenas clementia, quod pro do-
cenda adstruendaque Doctrinae puritate Doctores fece-
rit aptos, donisque instruxerit sanctis, qui in Academicis do-
cissimis praelectionibus commentationibus, Disputationibus
iuuentutem instituerent Academicam, et orthodoxiam sar-
tam ac tectam conseruarent, impium omnino est, insigne
hocce beneficium pia memorique mente non reuoluere se-
cum, illisque, qui in laudes, praestiti huius a Deo boni, pro-
rumpunt debitas, sanum denegare iudicium. *uid. Praef. Med.*
ment. §. 1. Et, si ad fundamentum uocum querularum de
exulcerato et deplorando Ecclesiae statu respiciam, haud a-
liud ex §. 1. et 2. apparet, quam, quod Ecclesia nostra non
sit sanatica, et Pietismi ueneno infecta. Non enim aliis pes-
simum Pietistarum genus contra Christi purioremque Ec-
clesiam insurgere nouit uerbis, quam his ipsis, quibus Auctor
§. 2. usus est. Ausim tamen ego ore ingenuo dicere non so-
lum, sed etiam dicta probare, hodiernum Ecclesiae statum
insigniter florentem esse felicemque, addita quidem restri-
ctione

ctione hac, si ad hostes ueritatis coelestis inferos, Pietistas
puto, respiciamus, quos praeliis sacris deuictos quotidie uide-
demus debellatosque, ut floris instar caduci marcescere inci-
piant. Quod uero ad quaestionem attinet, de rei literariae
statu, §. 1. motam, *utrum florens, an exulceratus, hodie sit
dicendus?* Miror sane, *Auctorem* negandi arripere partes,
et eiusmodi sententiam suam probare rationibus, quibus partim
nulla inest probandi uis, partim ueritas contradicit. Non
dicam nunc, nec operose demonstrabo, statum rei literariae
hodie florentissimum esse, nec uel apud nos, uel gentes ex-
ternas, decrementum fuisse passum, utpote pro cuius incre-
mento, indies maiori, experientia pugnat, sed de argumen-
tis, §. 2. allatis, modo dispiciam, cuius sint ualoris. Certe in
mea Logica non concludere licet a particulari ad uniuersale:
Scribuntur a nonnullis libri male, ergo definit seculum hoc
esse florentissimum, respectu habito ad eos, qui in conficiendis
libris elegantem utilemque praestiterunt operam. Cum
libris multiplicatur stultitia, Ergo cum omnibus, ut desinat
orbis eruditus florere amplius. Existimarem potius, lumen
maius obscurare minus, et iuxta Logicorum regulam, uni-
us positionem non inferre statim alterius negationem. Prae-
terea etiam cum rectae rationis iudicio, ipsaque adeo ueri-
tate, pugnat, Dialecticae, Rhetoricae et Metaphysicae oppo-
sitam esse sapientiam. Si enim *Diuinam* intelligat *Auctor*,
male ex subordinatis, et quae simul stare possunt, facit op-
posita, nec ullus Theologus citra conscientiae morsus agere
posset Philosophum. Si uero *humanam* intendat, non uideo,
quomodo sine contradictionis uitio asseri hoc queat, nisi
forte *Auctor* Dialecticam, Rhetoricam et Metaphysicam no-
stram ad regnum stultitiae et tenebrarum relegatam cupiat;
sed caret illud in praesenti capite et principe. Quaerendus

duſ igitur talis eſt, cuius et facultas iudicandi tenebriſoſa, et
mens a uera ſapientia aliena, ut ſimilis ſimili aſſocietur.

II.

Inquirimus autem in cauſas, quae odium in Academi-
as et excitant, et promouent, apud *Auctorem*, eas ſequentes
p^{ro}xiſimum eſſe, §. 2. *praefationis* nos edocet, quando hunc
maxime in modum diſſerit. *Namque trifti docentur experien-
tia, Scholas, Eccleſias ſeminaria uulgo eſſe errorum officinas, Acade-
mias uulgo corruptiſſimas, praeelectiones quam ſaeppiſſime ſpinofas,
commentationes macras, diſputationes perplexas, quibus omnibus
Doctores illi Maſoretici Veritatem Euangelicam non iam enu-
cleant, ornent atque conſeruent, quam dilacerent, corrumpant.
Haec, proh dolor! reuera ſe ita habent, et ſi, quae Dei eſt gratia,
non ubique et ex toto, ſed plurimis in locis et maxima ex parte.
Si unam alteramue, inprimis Pietiſimo fauentem, nominaret
Academiam *Auctor*, nil haberem, quod reponerem, ſed quod
plurimae Academiae recenſitis laborent uitis, ſplendidum
eſt mendacium. Nominet, ſi poſſit, *Auctor* Academiae i-
ſtas plurimas, quarum adeo miſeranda facies eſt. Certe flo-
rent apud nos et in uicinis Academiae bonae literae, neque
exiguus eſt illorum numerus, qui partes Doctorum, litera-
torumque Virorum ſincere ac fideliter explere ſtudent, quam
uis eruditus orbis nec iſis careat hominibus, qui non rectores
ductoresque Iuuentutis ſtudioſae, ſed potius ſeductores
ſunt, illamque monſtroſis hypotheſibus fanaticisque errori-
bus obruunt, ut, quid credere ſentireue debeant, plane ac
ene ignorent. Haec proh dolor! reuera ſe ita habent,
iſdem, quibus *Auctor*, uerbis utar, ſed maiori iure ac ue-
riſtis teſtimonio adductis, quae triſtia hodierna, in quae nos
ſus reſeruaui tempora, probant aeque, ac confirmant.*

Mirum

Mirum autem omnino non est, in Scholas pariter et A-
 cademias nostras uehementius, quam par est, inuehi *Aucto-*
rem, quandoquidem suos imitatur fratres, quibus nihil pri-
 us, nihilque antiquius est, quam odio persequi Academias,
 imprimis istas, quae Pietistis masculis sese opponunt, illorum-
 que fraudes detegunt, et manifestant. Neque alia mens e-
 VVeigelianis, Rosencrucianis et Quackeris, relucet. Constat
 enim, quanto furore feratur erga Scholas furia Tschopen-
 sis Germanica, VVeigelius; *Vtterius inquit, dico, uniuersum sta-*
rum Ecclesiasticum cum omnibus suis scholis in N. T. de maledicta
arbore esse, in qua debinc bonus fructus non crescit, neque unquam
crefcere potest. Increpet te Deus Sathan! Causam uero si
 quis nosse cupiat ueram, cur tantis conuiciis Academias
 Scholasque uexent Fanatici, certe haud alia esse uiderur,
 quam haec, quod eiusmodi Pseudoprophetae Veritatis testi-
 monium pati non possint, quo sinceri Doctores instructi, i-
 psum tam in docendo, quam disputando, resistere, illosque in
 ruborem dare totos, norunt ac intelligunt. Et huc omni-
 no spectant B. Dn. D. ZENTGRAVII, Praeceptoris ac Ho-
 spitis quondam mei, post fata etiam colendi, uerba, quibus
 in Oratione quadam solenni Theologica, anno 1703, mense
 Maio habita, usus fuit, et sic concepta leguntur. *Augetur hoc*
odium Fanaticorum erga Academias, uel exinde etiam, quod, pios et
Doctorum Professorumque uigilanti cura artes suas Fanaticas de-
tegi, fraudes et imposturas soli exponi, laenam Pietatis fallacis de-
trahi, et pios, ut spiritus hos sollicito probent, ne decipiantur, gra-
uiter moneri, sciant. Cuius rei specimen insigne ante aliquot
 annos Argentoratenses Theologi ediderunt, palmamque a
 fanaticis hostibus suis, memoria dignam, reportarunt.

III.

Insuper et erga Praeceptores suos ingrattissimi homi-
 nis

nis notam incurere *Auctorem*, ex §. 3. *Praefationis* abunde constat, quando, sub cura illorum deceptum se esse, clamat, aetatemque suam in eiusmodi Magistros in scholis celeberrimis incidisse dicit, qui *pro ueritate errores, et pro sapientia dectam ac fucatam stultitiam, tradiderunt, et per multorum auctorum moram, ineptaeque methodi anfractus et ambages, ingenia duxerunt.* Haec et alia num pia mens expresserit uerba, beneuoli Lectoris iudicio relinquo. Id certe a me, impetrare non possum, ut fidem *Auctori* adhibeam, inter tot Magistros in Scholis celeberrimis ne unum quidem fuisse inuentum, qui officio suo fideliter esset functus. Si de uno alteroue tantum querulae, mouerentur ab *Auctore* uoces (absi que tamen conuiciis) ueluti res ueritati consona admitti posset, at omnes in scholis Praeceptores officii sui sinceraeque institutionis fuisse immemores, mihi nunquam, nec ulli alii, ueritatis amanti, persuadebit *Auctor*. Interest sane Reipublicae bene constitutae, ut scholarum cura habeatur, et eiusmodi illae ornentur uiris, qui maximo cum fructu Iuuentuti studiosae prodesse queant, cum tales simus futuri ciues, quales in primis nostris fuimus annis instituti, cuius scopi rationem sine dubio etiam habuerunt iustam Scholarum, quibus interfuit *Auctor*, Patroni et Amplificatores, nisi forte, titulis hisce indignos fuisse illos censeat. Nec putauerim, celeberrimas posse dici Scholas illas, quibus *Praeceptores non nisi coeci praesunt, et inter coecos luscus regnat.* Summam igitur Beatis et optime meritis Praeceptoribus suis iniuriam facit *Auctor*, testibus etiam iis, qui eadem qua *Auctor*, opera fidei Praeceptorum sunt fructi in scholis, et quos hodieque felici cum successu instruere alios uidemus et laetamur. Saep. quidem oleum operamque perdunt Praeceptores, neque eum, ob prauam discipulorum dispositionem, assequuntur

B

finem

finem, quem sibi habuere praefixum. Quis uero imprudens culpae Magistrorum ascribet, cum discipuli uel ex malitia, uel ex pigritia, contra uoluntatem superiorum peccant? Sed quem, quaeso, ex nobis harum querelarum causa, ab *Auctore* impie motarum, latere potest, cum nota sit huius generis hominum indoles? Certo, si ex numero Pietistarum fuissent Praeceptores *Auctoris*, qui Philosophiam habuissent odiosam, uiaque ea peruersa docendi alios incesissent, qua hodie plurimi, nescio, quo spiritu tracti, incedunt, non sufficerent illa elogia, quibus alios, Pietistarum sectae potissimum ascriptos, praeter omne meritum exornat. Dignus proinde censendus est *Auctor*, qui contra uoluntatem suam Aristotelicus uocetur, cum didicerit ab ipso fideliter, pro labore, mercedis loco, ingratam reponere mentem.

IV.

Non uero hi soli sunt, qui iniustissimam *Auctoris* censuram incurrunt, sed eadem quoque dignum censet Aristotelem, cuius infensissimum hostem se passim sistit. Ut ex multis locis afferamus unum uel alterum, ita §. 8. praefat. differit: *Obstupui, cum mihi innotescerent Philosophorum per omnes aetates ineptiae, imprimis Aristotelis atque Aristotelicorum.* Et in Medicina mentis, pag. 563. §. 17. de Aristotelicis Logicis tale iudicium fert. *Quid enim sibi uult totum Systema Logicum, ueritatis nexu ac usu ita cohaerens, ut scopae dissoluatur. Certe pleraque non minus fere sunt absurda, et a sapientia remota, quam aegri somnia, tam plana, ut uia salebrosa, tamque peruia et expedita, ut perplexissimum spinetum. Si quid uero sani et ueri habet, id aut superuacaneorum mole obruitur, aut tam euidentis est homini, quam suae sibi naturae unusquisque conscius est. Apparet, uel ex hisce uerbis, odium non solum in Philosophum*
sum-

sumnum, sed etiam iniuria impudens, qua ipsius afficit sectatores, ex praecedente §. 16. colligitur, quando illos Pseudophilosophos vocat, qui ab ipsa sapientia longissime absunt, ac vehementer abhorrent. Sed non attendit Veritatis studiosus eiusmodi mendacia atq; calumnias, neque pudet ipsum, talem sequi Magistrum in iis, quae cum ueritate amice conspirant. Dicere non sufficit, sed asserta probare *Auctori* incumbit, si veri disputatoris obtinere cupiat nomen. Multa videntur absurde scripta; sed absurdis hominibus, quorum mens praecipue opinionibus laborat misere, ut sanum ferre iudicium nequeat. Non ego quidem in praesenti Aristotelis in me suscipiam patrocinium, neque scripta ipsius ab erroribus pluribus pronuntiabo libera, sed, debitis illi nequaquam defraudandum esse laudibus, arbitror, quas stupenda ipsi conciliauit eruditio, quae ex organo in primis, Librisque Ethicis ad Nicomachum scriptis, abunde elucet; Neque ideo, quod a uero aliquando aberrauerit Philosophus, refutandus est totus, et ad regnum ineptiarum ablegandus, cum unusquisque humani quid patiatur, et mala mixta sint bonis, uti uel ipsa *Auctoris Medicina mentis* luculenter demonstrat. Causas uero, si quis nosse cupiat, cur Aristotelis Philosophia *Auctori* non arrideat, illarum sane praecipua est, si ex uero iudicandum sit, quod hypothesebus ipsius erroneis non faueat, quandoquidem mauult Platonizare cum fratribus suis, quam ad castra rectius sentientium accedere. Nec mirum est, cum apud eruditos omnes in confesso sit, ad fouendos errores Fanaticos Philosophiam Platoniam longe esse aptissimam, illisque quam maxime inferuire. Ut ita non sine ratione non nemo contra hodiernos Fanaticos iisdem, quibus et *Ioannes Schomerus* aduersus *Petrum Carolium*, conquestus fuerit uerbis: *Occasionem luculentam his malis praebuit Philosophorum nimis*

Platonizantium curiosa subtilitas, qui Evangelistarum et Apostolorum scripta, neglecta Hebraici sermonis proprietate ad Graecae linguae usum interpretari superstitiose conati ex Iohanne Platonem, ex Paulo Philosophum fecerunt. Quam in rem conferri meretur Clariss. Dn. IANI nostri Dissertatio, erudita de Trinitate Platonica, sub Praefidio Magnifici, Dn. D. NEVMANNI anno superiore habita.

V.

Non minus pro destruenda Philosophia Aristotelica et illud argumenti loco ab aduersariis afferri solet, quod Gentilis fuerit, et a uera fide alienus. Verum omnia nigrum mereritheta, et securibus esse recidenda, quae in Gentilium Philosophorum scriptis reperiuntur, sententia a uero alienissima est. Auctor sane in illorum numero haberi debet, qui nescio, quibus excoecati affectibus quae caligine obducti, infantem cum sordibus eiciunt, nec affirmare erubescunt, falsa, absurda et perplexa omnia esse, quae ab Aristotele proponuntur, eiusque proinde scripta prorsus esse fugienda. Aliter iudicant aequi Philosophiae Peripateticae censors, et qui oculis minime ad liuorem contortis eam peragraverunt. Quemadmodum enim dona Dei in Ethnicis quoque conspicua fuerunt, doctrinaeque methodum illi tradiderunt accuratam, et sobrie non raro sunt locuti, ita non uideo, quo iure studiosa iuuentus arceri debeat a lectione Gentilium Scriptorum. Separandum est a stercore aurum, et ab argento scoriae, illaque, quae bene dicta, in nostrum trahenda sunt usum. Non quis, sed quid dixerit, attendendum est, cum uerum falsumque non a subiecto dependeat, sed ab obiecto ac re ipsa. Et iuvat omnino, ut cum doctissimo I. C. DVRRIO loquar, atque etiam gloriosum est, in haec quoque castra nunquam diuertit, non ut transfugas

gas, sed ut exploratores (Seneca Epist. 2. ad Lucil. pag. 272.)
et manubias ac spolia hostibus ipsis erepta, non t. h. quidem et ady-
tis, sed postibus t. amen ac liminibus Ecclesiae affigere.

VI.

Neque aliud unquam Veneranda Patrum corona docu-
it, audiamus ex multis unum, Augustinum, Patrem omnium
seculorum memoria dignissimum lib. 2. de Doctr. Christ. cap.
40. hunc maxime in modum loquentem. Philosophi, qui uo-
cantur, si qua forte uera, et fidei nostrae accommoda dixerunt, non
solum formidanda non sunt, sed ab iis etiam, tanquam iniustus pos-
sessoribus, in usum nostrum uendicanda. Sicut enim Aegyptii non
solum idola habebant et opera grauiora, quae populus Israel detesta-
retur, et fugeret, sed etiam uasa atque ornamenta de auro et ar-
gento, et uestem, quae ille populus exiens de Aegypto sibi potius, tan-
quam in usum meliorem clanculo uindicauit, non auctoritate pro-
pria, sed praeepto Dei, ipsis Aegyptiis uescientes commodantibus
eis, quibus non bene utebantur. Sic doctrinae omnes Gentilium non
solum simulatae et superstitiosa segmenta, grauesque sarcinas, super-
uacaneis laboris habent, quae unusquisque nostrum, Duce Christo, de
Societate Gentilium exiens, debet abominari atque deuotare, sed
etiam liberales disciplinas, usui ueritatis aptiores, et quaedam mo-
rum praeepta, utilissima continent, de quibus uno Deo colendo non
nulla uera inueniuntur apud eos, quod eorum tanquam aurum et
argentum, quod non ipsi instituerunt, sed de quibusdam quasi met al-
lis Diuinae Providentiae, quae ubique infusa est, eruerunt, et quo-
peruersae atque iniuriöse ad obsequia Daemonum abutuntur, cum
ab eorum misera Societate sese animo separant, debet ab iis auferre
Christianus, ad usum iustum praedicandi Euangelii. Hoc graui-
simum pii Patris est monitum, cui etiam Viri, omni scientia-
rum genere excellentes, subscribere non dubitant. Ut animum
hinc subeat mirari, asseri id ab Auctore, quod Veritati Vi-

rorumque magnorum testimonio e diametro repugnat.

VII.

Ne uero *Auctori* obuiere quis possit, ac si in Sapiientiae studio conficiendaque sua *Medi in amentis* se solum audiuisset, sibi que, non uero aliorum iudicio, quid fuerit uisum, protulisset, mentionem facit Viri alicuius, et suo quidem iudicio, summi et meritissimi. Is autem est *Petrus Poiretus*, quem in *Medi in amentis* pag. 562. §. 15. praeclarum Theologum atque Philosophum nominat, cuius scripta in consilium adhibuit, et magnopere sibi gratulatus est, cum in illa incidere olim. Liceat mihi, dum haec scribo, in memoriam reuocare Theologi Excellentissimi et Hospitis mei exoptatissimi, Dn. D. NEVMANNI uerba, quibus non semel, sed iterum ac saepius, ad mensam, cum de Fanaticis illorumque Patris utilissimi miserentur sermones, usus est. *Nescio, quo facto similis ducatur ad similem.* Non dicam nunc, quis et qualis fuerit *Poiretus*, et quot in scriptis ipsius deprehendantur errores, non solum cum Verbo Dei, sed sana etiam Philosophia crasse pugnantes, cum illos eruditissime pro more suo notarint, Magnificus Dn. D. IAEGERVVS, Cancellarius et Theologus Tubingensis summus, in *examine Theolog. 209. ac Poireti*, itemque Magnificus Dn. D. NEVMANNVS, Vir de Ecclesia Christi immortali cum laude promeritus, in *Poiretismo Fanatico* sed illud modo asseram, *Auctorem* male secutum esse *Poiretum*, eiusque principia et asserta, ueritati licet impudentissime contradicentia. Fuisse *Poiretum* Philosophum subtilissimum, nemo negat, neque ego debitis ipsum defraudatum cupio laudibus, maiores tamen orbis eruditis ipsi debuissent, si pestilentissimos eiusmodi errores non fouisset, ob quos sane commendari nequit studio sae iuuentuti, quae iudicio plerunque desti-

tuitur exercitato, nec bonum a malo, erroneum a uero, accurate discernere nouit. Quam in rem omnino conferri meretur Celeberrimus Vir et Theologus praeclare meritus, D. H. D. LOESCHERVS, qui pag. 411. *der ut. s. l. uldigen Nachricht* ad ann. 1704. ita differit. *Vinam Poireto non omnia fere tribueret!* (Langius) quem praeclarum Theologum pag. 562. *Med. ment. uocat.* At uero hunc Scriptorum periculosissimas opiniones propalasse, in aprico est: quare, etsi bona quaedam ab eo mutuo sumere sapienti liceat, e re tamen eiusdem fuerit, maxime, quando duces aliis eundem dare uoluit, errores eius, ne aliis praeiudicio sint, indicasse saltem, quando aliorum hallucinationes omni industria exaggerantur.

VIII.

Sed ne cum coecis ingredi uidear, ordine incedendum est iusto, dispiciendumque primo omnium de eo, quid *Auctor* de Logica nostra iudicet, quam ipsi lubet uulgarem appellare, quae iuxta *Med. ment. pag. 568. §. 28.* communis fere est omnium *Auctorum*, quotquot iam inde a tempore Aristotelis Logicam scripserunt, imo et emendarunt. Si *Langii* Medicinam mentis, et Praefationem Germanicam Grammaticae praemissam, uel obiter percurramus, luculenter ex ea unicuius apparebit, *Auctorem* Logicam ad regnum stultitiae atque mugarum relegare, cuius proprium est ineptire, et tricas neccere. *Logicos* uero esse homines morosos, plerumque mente corruptissimos praeeiudiciis, et inde propullantibus erroribus plenos, scientiis solidis nactus, et, se ad arduas consultationes ac res agendas accesserint, plane ineptos, ridiculos, absurdos, tamque confusos, ut nec se ipsos satis intelligant, nec ab aliis facile intelligantur. *uid. Med. ment. pag. 569. §. 28.* Non examinabo in praesenti, num sanum de nostratibus *Logicis* *Auctor* ferre possit iudicium, de quo tamen, si ingenue dicam,

dicam, quid sentiam, ualde dubito, cum tot praeconcep-
tibus eius mens laboret, et tanto in ueritatem iste fe-
ratur odio, ut, ipsius infumum iudicium obtenebratum exinde
mifereque dispositum esse, unusquisque recte colligat. Illud
autem ad impudentiam *Langii* uerba, peruerfumque ipsius ge-
nium quadrare, existimo, quod de absurdis huiusmodi Artium
oforibus Theologus pariter ac Philosophus consummatissi-
mus, B. Dn. D. DANHAVERVS, dicere solitus est. *Stolidi ho-*
minis indicium est, in Virorum sapientum dicta inuehi et asserta,
suasque ineptias pro sapientia uenditare uera. Et quis, quaeso,
recte sentientium non miretur magnam parui *Langii* ueneritatem
ac impudentiam, qua ipsos etiam barbaros superat,
quando tot tantosque Philosophos, qui a tempore Aristotelis
ad nostrum usque uixerunt, atro notare calculo non erubescit.
O miserum uero rectorem, et omnino etiam infelicem futu-
rum, si ineptiis plurimis, quibus *Medicina mentis* scatet, DAN-
HAVERVS, MEISNERVS, CALOVIUS, SCHERZE-
RVS, SCHMIDIUS, MARTINI, alique Philosophi quon-
dam acutissimi, quibus post mortem beatam insultat *Philoso-*
phus uere Barbarus, respondere deberent, quamuis et illud facile
crediderim, quod a Viris istis summis aequae, ac hodie a Nostra-
tibus Theologis, minime dignus fuisset habitus ipse *Langius*,
cuius apertis calumniis crassisque mendaciis opponerent se-
se, erroresque ipsius stupendos refutarent. Verba au-
tem ipsa si perpendamus, quibus nostrates depictos uoluit
Logicos *Auctor*, certe illa ipsius potius indoli conuenire, ui-
uisque eum delineare coloribus, nihil dubitamus. Obiicit Lo-
gicis nostris *morositate*. Quis morosior *Langio*, uel iuxta ip-
sum discipulorum, ueritatis testimonium, quod contra
Praeceptorem enuaciat? *Mente plerumque corruptissimos illos*
esse, ait. Sed quam pulchre *Langii Medicina mentis* ostendit,
mente

tesana, illum fuisse destitutum, cum eam conficeret, quaeque iustiori titulo dici mereretur *Medicina contra sanam mentem*, vor welcher uns behüte lieber Herre Gott. Praeindiciis eos iuocat *plenos*: quibus certe sepultus quasi in ecstasi iacet *Langius*. Insuper, ipsos *scientiis solidis esse uacuos*, putat. Si ego *Langii* essem discipulus, iure omni exclamarem, O bone Deus! quam caecus est Praeceptor meus. Quid quaeso solidi in *Langii* scriptis reperitur, in primisque in *Medicina Mentis*, cuius partes facit quatuor potissimum, quas tot numero uitia excipiunt, et quasi e uestigio sequuntur, uidelicet:

Mens ingrata, iuperba, calumnia, denique fraudes.

Porro, ad arduas *consultationes ac res agendas* *Logicos plane ineptos, ridiculos, absurdos, et confusos esse*, dicit. O ineptum, ridiculum, absurdum et confusum *Rectoris* iudiciū! quo se erudito orbi, ueluti *Virum sensibus prorsus spoliatum*, sistit, qui neque uidit *Logicos*, nihilominus tamen *Iurisprudentiae* notitia ornatos, et rerum gerendarum usu dexterrimos, neque de iis aliquid unquam audiuit. Certe ita, dum alios ex suo genio *Auctor* aestimat, semetipsum prodit, et *imprudenciae* conuincit. Sed, Turpe est *Rectori*, cum culpa redarguit ipsum.

IX.

Quemadmodum autem ineptissime de *Logicis* in concreto iudicat *Auctor*, ita non minus absurde ac prorsus peruerse in abstracto de *Logicae* utilitate disserit. Verba in *praefatione Germanica*, *Grammaticae* praemissa, pag. 21. §. 15. ita se habent. Was die gemeine *Logicam* betrifft, fraget es sich billig, ob dieselbe von dem Wert sey, daß man damit wochentlich in Schulen eine oder wohl gar zwey Stunden zu zubringen habe. Ist sie eine so nützliche und werthige *Disciplin*, wie man vorgiebet,

Wo ist denn der herrliche Nutzen, den man daher verheißet? Welcher Landes-Fürst; welcher Geheimder Rath und Canzler, welcher von den übrigen klügsten Politicis, welcher hoher Kriegs-General, so eine Armee von viel 1000. commandiret, welcher Physicus, Mathematicus und Mechanicus, welcher Aduocatus, fürnehmer Kauffmann und Wechselr, gebraucht doch die Zeit seines Lebens die gemeine Logicam - - - Ich bin gut darvor, daß wohl ein gantztes Se-culum hingebe, ehe in einem Königlichem und Geheimden Rath, daraus Land und Leuth regieret werden, ein einziger formaler Syllogisticus gemacht werde. - - - Gehe ich weiter, und se-be auff kluge Oeconomos, Hans-Vater und Handwerker, auff Bürger und Bauern, so finde ich, daß sie allesamt ohne die gekünstelte Logic zurecht kommen. Vix credere possum, uoluisse Aucto-rem rectae rationis modo, si quis adhuc ipsi superfluit, uti. Nam quis unquam ex Philosophis nostratibus docuit, fatigandos esse Principes, Duces belli, Confiliarios, Mercato-res, praëceptis Logicis. Quis, quaeso, nostrum asseruit, Oeco-nomos, opifices et rusticos, instituendos esse in Logica, et hanc ipsis quam maxime inferuire? Constans semper apud omnes fuit sententia, diffundere Logicam usum suum tam in uniuersas Philosophiae partes, quam in singulas Facultates superiores. Quae nunc consequentia est, Logica Philoso-phi, Medico Iuriconsulto et Theologo utilis est, et necessa-ria, Ergo etiam Principi, Duci belli, Mercatori, Oeconomo, Opifici et Rustico. Docete, quaeso, pueri in Gymnasio, Prae-ceptorem Vestrum meliorem formare consequentiam, et demonstrare ipsi uitiosum colligendi modum per instantiam: Princeps, Dux belli, Mercator, non indiget Hebraicae Graecaeque linguae notitia, Ergo nec Theologus ea indiget. Item, D. Spenerus scripsit librum, von der Heroldts - Kunst. Ergo etiam pro rusticis scripsit. Quae confusio sum-

summa obiectorum, diuerforum licet, et mira philosophandi ratio? Quod uero ad exemplum Phisici, Mathematici, Mechanici et Aduocati, attinet, ac si omnes hi sine Logica artificiali esse possint, existimem ego, dici hoc citra ueritatis iacturam minime posse. Pugnandum sane et his est cum aduersariis et eruditis saepius, et ad fraudes fallendumque compositis. Quomodo autem felici cum successu pugnant sine instrumentis ad pugnam necessariis? Qualem reportabunt uictoriam, cum armis destituantur, uel saltem haud exercitati ad certamen accedant.

X

Instat porro *Auctor*, et eadem in thesi pag. 2. *Praef. Germ.* ad obiectionem, ex proprio cerebello inuentam, respondet. Verba haec sunt: *Sprichst du, sie koennen doch gleichwohl auff keinen formalem syllogisum oder Sophisma recht antworten? So frage ich einen so genannten Logicum, vber ihn beisse auff Steltzen zu geben, da er sich seiner gesunden Füsse zu einem natürlichen Gange bedienen kan? Wer ihn beisse gleichsam Roth- und Kauderwelsch reden, vvenn andere Leuthe eine Sache natürlich, deutlich und schlecht hin, aussprechen? Und ob n an einem solchen, nach seiner Thorheit zu antworten, oder nicht vielmehr so lange zu verlachen habe, bißer rede, vwie andere vernünftige Menschen.* De obiectione ipsa, ut *primo* aliquid notetur, operae pretium esse duco. Videlicet intelligit *Auctor* per illos, qui formaliter ad sophisma et syllogisum respondere non possunt, omnes in genere, quorum mentio thesi praecedente facta est. Jam uero, quam absurde obiectio haec ab *Auctore* sit formata, ostendam clare. Nam quis ex nostratribus Logicis eo prolapsus est erroris, ut, ab opifice uel rustico formaliter ad sophisma et syllogisum sibi responderi,

petierit? Quis ex Pastoribus id unquam exegit a suis auditoribus. Frustra igitur *Auctor* obiectionem hanc finxit, et, quia finxit, etiam ficta est, et ad regnum non entium figmentorumque releganda. Eiusdem quoque ualoris similia ista duo sunt, quibus contra nos impudenter utitur *Auctor*, quae pessime non solum sunt applicata, sed etiam si considerentur accurate, contra ipsum *Langium* pugnant. Quem enim fugit, ob aquarum inundationem. uel alia incommoda eiusmodi instrumenta utilia quandoque et necessaria esse, notitiamque sermonis corrupti multos saepius a uitae periculo liberasse, qui in prauum genus hominum inciderunt forte in uia, corrupta utentium lingua. Sic quis adeo controuersiarum tam ueterum, quam recentiorum, imperitus est, quem lateat, certandum Theologis pariter, ac Philosophis, esse cum Sophistis, callidisque aduersariis, in primis in illis locis, ubi diuersae reperiuntur religiones. Quis uero liberum se putabit futurum a periculo, nisi illam calleat Artem, et eiusmodi sit instructus subsidiis, quibus non sibi modo in ueritate indaganda inquirendaque consulere, sed etiam aduersariorum ictibus animose resistere, ualeat. Sed ex *Auctoris* sententia cum talibus minime pugnandum est, quod iterum imprudenter ab ipso dictum fuisse, uel ex eo constat, quod idoneus Ecclesiae et Academiae Doctor is demum nominandus sit, qui didicit aduersario suo os obturare, et non solum uera docere, sed etiam falsa refellere. Denique *Auctori* quoque incumbit probare, Logicos nostros non ut rationales loqui homines. Certe aut *Barbarus Langius* ignorat, quid sit ratiocinari, aut crasse mentitur, quamuis utrumque facile concessero. Liceat uero mihi, ad conuincendam *Auctoris* opinionem, probationis loco sistere Logicam B. Dn. D. DAN. HAVERI; quae sane Lectorem aequum, qui pro scopo ha-

bet ueritatem, non uero nugas et quisquilias, quibus tanto-
pere *Langius* delectatur, sufficienter infruit, docetque, quo-
modo sua non solum debeat ratiocinia formare, sed aliorum
etiam differendi rationes ad ueritatis normam examinare,
ne decipiatur facile, suisque aduerfariis cedere cogatur.

XII.

Non minus etiam ad Doctores et Professores publi-
cos, qui uulgari hac utuntur Logica, *Auctor* in eadem thesi
15. pag. 23. prouocat, et in haec uerba prorumpit: *Wer ist
denn nun übrig, der sich der gekünstelten Logic mit Recht bedie-
ne! Du sprichst, die Lehrer auff Vniuersitaeten, zum Theil auch
in übrigen Schulen, Daß man diese Disciplin bey der Disputir-Kunst
gleichsam zur höchsten Staffel der Vollkommenheit (oder vielmehr
Thorheit) gebracht habe, oder zu bringen suche, weiß ich wohl.
Ob aber dardurch des Menschen blinde Vernunft und verkehrter
Sinn nicht noch mehr verblendet, und zerrüttet, die VVarheit
nicht mehr verlohren, als erforschet oder gefunden werde, lehret
die Erfahrung. Et pag. seq. Und hieraus erkennet man zugleich
den Nutzen der gemeinen Logic in VViderlegung der Aduersari-
orum. Man fange es nur an, nach der leeren Kunst mit ihnen
zu disputiren, so wird gewiß die VVarheit zum Gespoetze, oder
auch zum unaussöhlichen Zanckappel werden. Lutherus ge-
brauchte vVider das Papssthum keine Syllogismus-Kunst, sondern
die Krafft des VVorts und Berweisung des Geistes Gottes, und zer-
rieb damit alle nodos Gordios und syllogisticos. Video ad qua-
tuor potissimum falsa respondendum mihi esse, quae in alle-
gatis *Auctoris* uerbis continentur. Quod ad primum attinet,
nescio, quo iure, in Doctores Logicos, tam in Scholis, quam
Academiis, studiosam iuuentutemerudientes, inuehatur, quod
Artem disputandi, quae, secundum corruptum *Langii*, Philo-
sophi*

sophi καὶ ἰζοζήν. Barbari, iudicium, disciplina rixarum est, exerceant, perfectioremque indies efficere nitantur. Nam insipientium more iudicat, uiam per artem hanc sterni ad dementiam et tæras lites. Quis, quaeso, dementior altero est, Logicus ne, an uero ille, qui notitia eius caret? Crediderim ego, Logicos superare dementes, facilique opera euertere *Langii* ratiocinia inepta. Neque a Sophistæ titulo liberare is se potest, quando artem disputandi nobilissimam, cum disciplina rixarum commurat, liquidem fallacis Philosophi est, argumentari ab eo, quod per accidens et abusiue aliquando fit, quasi per se illud fieret, nec alium Logica intenderet scopum, nisi hunc, cum tamen ad eruendam cognoscendamque ueritatem instrumentum sit aptissimum, et hunc in finem a plerisque adhibeatur. Hinc *secundo* etiam falsissimum est, hominis rationem caecam efficere Dialecticam caeciorem, illamque obesse potius ueritati, quam ei prodesse, experientia teste. Liceat et mihi ad testimonium experientiae, et ad tot numero studiosorum iuuenum fidem, prouocare, an ualidum sit *Auctoris* assertum, et cum ueritate conspiret. Certe, quotquot illorum sunt, modo Pietistis sua non dederint nomina, habeo facile negatiuae sententiae testes, qui haud alia calcarunt uestigia, quam quibus insistebant ueteres, eadem Logica ad dissipandas mentis tenebras, inuestigandamque ueri cognitionem, feliciter utentes. Et ita ultro corrui, quod *tertio* de uulgari Logica disserit *Langius*, eam, tanquam artem inanem, ad confutandos Aduersarios minime esse utilem. Si per exempla ire in praesenti uacaret, ostendere possem facile contrarium, *Auctoremque* conuincere commissi falsi et mendacii. Sufficiat allegasse unum uel alterum. Sic in controuersia ista Flaciana, utrum peccatum originis sit substantia, an uero accidens? recte ex Logicis contra ipsum

psum distinctio fuit formata inter accidens praedicabile, et
praedicamentale. Similiter de argumento hoc (*omnes ele-
cti sunt uocari, Pauci sunt electi, Ergo pauci sunt uocati*) recte iu-
dicat Logicus, uitiosum id esse in forma, cum in primafigu-
ra minor non debeat esse negatiua. Pari modo et istum
Syllogisum (*Communio panis est commendata a Christo, Com-
munitio sub una est communio panis, Ergo communio sub una est com-
mendata a Christo*) sub examen reuocat Logicus, eiusque fal-
situdinem per appositionem signorum quantitatis demonstrat,
docetque, minorem, uniuersaliter intellectam, esse falsam. Vt
plura alia taceam exempla argumentorum, quibus aduersa-
rii contra nos insurgere solent, ad quae sane feliciter respon-
debit nemo, nisi Logica calleat praecepta, illaque in subdi-
um uocet. *Postremo* autem, quod de B. LVTHERO nostro
asserit *Langius*, ita ueritati repugnat, ut contrarium ipsi ad
oculum offendi possit. Adeat, cui uolupte est concessumque,
Bibliothecam Vitembergensem publicam, et reperiet inter
alia Megalandri monumenta insignem librum Theologicum
M. S., in quo non solum argumenta B. Viro opposita,
sed etiam ipsius responsiones, formaliter aduersus ea adhi-
bitas, continentur. Coniunxit itaque, ut bonum Theologum
Polemicum decet, Verbum Dei cum arte syllogistica, quae
minime inter se pugnant, quin potius ad conuincendos hos-
tes felicissimo cum successu stare simul possunt.

XII.

Postremo eadem in thesi illud adhuc restat exami-
nandum, an Logica siue ipsa potius Philosophia Aristotelica,
eo praecipue sine sit addiscenda, ut dementiae con-
uinci possint Aristotelici? *Auctor* affirmatiuam defendit sen-
tentiam his uerbis: *Veil ein Theil der sogenannten Gelehrten*

AHS

aus der Logica oder fast überhaupt aus der Aristotelischen Philo-
sophia, eine neue Kunst-Sprach gemachet hat, so hat man sich sol-
che einiger massen bekannt zu machen, um die Philosophos zu ver-
stehen, fürnehmlich aber um ihre Thorheit zu erkennen, und nach
Gelegenheit sie davon zu überzeugen. *Tantum est Auctoris in*
Philosophiam Peripateticam odium, ut uerbis exprimi id
uix possit. Sed ridendus merito est Langius, cum illud non
aliunde, quam praeconceptis ex opinionibus et malitia ani-
mi, ortum ducat suum, quae uitia a uere solideque eruditis,
quibus in ferendis iudiciis habetur fides, aliena sunt. Mi-
rum proinde non est, quod sic inique pro more suo instruat
discipulos suos, ac si omnia in scriptis Aristotelicis dementi-
tiae sint plena. Contrarium unicuius apparebit uel ex su-
perficiaria illorum lectione, ubi non raro aequus lector et a
praeiudiciis liber, Philosophum deprehendet solide et eru-
dite differentem, quamuis et, eundem erroribus fuisse obno-
xium, ingenue dixerit. Si uero fatendum sit, quod res est,
et comparatio instituenda inter Organon Aristotelis et Langii
Medicinam uel potius aegritudinem mentis, hanc multo plu-
ribus scateret erroribus, et, in enunciando ueritatis testimonio
quoad res rationis superari ab Aristotele Langium, et a Prae-
ceptore ingratisimum discipulum, nullum omnino est du-
bium. Frustra igitur prouocat pag. seq. 25. ad talem di-
sciplinam instrumentalem, quae uiciosum hominis intelle-
ctum a consuetis praeiudiciis liberet, et ad inuestigandum
uerum inquirendasque scientias habilem illum reddat, si per
eam suam mentis Medicinam intelligat, cuius, proh dolor! fa-
cies longe alia est, quaeque hisce omnino requisitis caret, quin
potius praestantissimas scientias euertit, et ueritati ex summa
malitia obicem ponit, quae sane uitia a nostris Logicis quam
maxime sunt aliena.

XIII.

Examinatis ita breuiter iis, quae in *Praefatione Germanica* contra ueritatem de Logica differuit *Auctor*, ad ipsius *Medicinam mentis* nunc transire lubet, et, quid in ea peruerse doceat de Logica, paucis quoque examinabo. Disputat autem p. 564. §. 19. de Doctrina Syllogistica, an adminiculum inuestigandae ueritatis dici possit, et quaesitum hoc absurde negat, partim thesi citata, partim seq. §. 22. et §. 31. caeco impetu ductus, haec subiungit uerba: *Et, quod rei caput est, Logica uulgaris non tantum nihil prodest ad ueri inuestigationem, sed etiam, sibi relicta, eidem admodum obstat. Mentis enim tenebras ac praui-
satem, nescia, quibus crepundiis incrustat et exornat, et inueniunt animos reddis arrogantes, garrulos, contentiosos, indociles, pertinaces, atque ita ad ueram eruditionem et sapientiam plane ineptos.* Hic sibi rursus non constituisse *Langium*, et deliquimus rationis ipsum fuisse passum, in aprico est. Consentiant omnes eruditi in hoc, quod, sicut omnium disciplinarum certus datur finis, ita et ipsa Logica cognitionem ueritatis tanquam finem suum respiciat, ob quem digna haberi debeat, quae addiscatur. Solus uero *Langius* id negatum it, et probationis loco calumnias et mendacia pro more suo affert. Tantum uero abest, ut haec ueritati obesse queant, ut potius accuratissimi Philosophi constanter aequae ac uere asserant, Logicam ueritatis cognitionem pro scopo habere, non quidem *in actu signato*, qui considerationis Metaphysicae est, quae in genere agit de Veritate, et exponit, quid Veritas sit, et in quo consistat; neque *in actu exercito*, quando in specie explicatur, quid sit in hac uel illa quaestione uerum, ac omnium disciplinarum est: sed *in actu directiuo*, prout Logica dirigit intellectum nostrum in cognitione ueritatis, et subsidia suppeditat, quando nos docet res definire, distinguere,

D

de

de iis argumentari, eas ordine per inuentos artis terminos ac praecepta disponere. Quae omnia sane ad inuestigandam cognoscendamque orationis ueritatem, et discernendam falsam, a uera, maximum addunt momentum, et, teste B. Dn. D. DANHAVERO, in cuius Nomen nunquam non persancta feror religione, *in Epitom. Dial. pag. 2.* ad eum modum se habent, quo filium Ariadnaeum Theseo, aut hodie statua Mercurialis uiatori index est discretius uerae uiae a falsa et captiosa. Merarum igitur nugae sunt, quas, Sophistarum more, pro ueritate diuendit Langius, quando, Logicam mentis tenebras exornare, fallaci ore enunciat, cum tamen ad dissipandas illas instrumentum sit aptissimum, et utrumquemque feliciter iuuet, qui modo ea uti bene nouerit. Neque sine crimine falsi asseri potest ab Auctore, reddere Logicam Iuuenam animos arrogantes, garrulos, contentiosos, indociles atque pertinaces. Vel enim discipulo quartae classis notum est, male concludi a particulari ad uniuersale, ita, ut non V. Capud Langium discipulum olim Logica hunc habuit effectum, Ergo apud ceteros omnes. Et licet hic, et iste, et ille Langius, sit Fanaticus, et in Theologia barbarus, non tamen omnis Langius eiusdem farinae homo est. Noui enim Langium Virum probum et orthodoxum. Imo, quod per accidens aliquando, fit, et ex uitio subiecti, inepte ipsi Logicae per se tribuitur siquidem uitia artificum non sunt imputanda ipsi arti.

XIV.

Similiter, quod de *Locis Topicis* Auctor fert iudicium, prorsus ieiunum est. Ita enim *in Med. ment. pag. 567. S. 25.* loquitur. *Inprimis ridiculi sunt Logici Locis suis Topicis.* Certe, qui homini iam uidenti, eunti aut edenti, uidendi, eundi aut edendi leges praescriberet, non ineptiret magis, quam Logici suis caponibus

Logici

Logicis. Qui spiritus *Langium* regat, diiudicatu haud difficile esse, puto. Malitiosus is est, et ueritati infensissimus, qui ea impudenter eloqui non erubescit, quae sanæ rationi quam maxime repugnant. Testimonium huius rei luculentum uerba ipsius, modo allata, ad oculum demonstrant. Quem enim uel Theologum, uel Iuriconsultum, uel Medicum, uel Philosophum, fugit, doctrinam de Locis Topicis utilissimam esse, et prorsus insignem, ita ut omnium eruditorum consensu illa non tam laudari, quam singulis studiosis commendari, mereatur. Quod ipsum pererudite, pro more suo, ostendit B. Dn. D. HARTSCHMIDIVS, Hospes quondam meus ac Praeceptor fidelissimus, in peculiari disputatione de usu Locorum Topicorum, Resp. Dn. *VVintero*, quem usum exemplis, e singulis Facultatibus depromptis, insigniter comprobauit. Et sane res ipsa loquitur, ipsaque experientia pro egregio Doctrinae Topicae usu fortissime pugnat, cum unusquisque, cognitione Locorum Topicorum probe imbutus, facillime non solum promptissimeque de re proposita iudicium ferre, de illa argumentari, falsas sententias refellere, et ad illas expedite respondere possit, sed etiam problemata uaria apte disponere, disserere eleganter, et argumenta tam in partem affirmatiuam quam negatiuam, afferre nouit. Quae certe omnia maxime utilia sunt, ut debita hinc non sit de fructu laude Aristoteles, quod hanc ipsam Doctrinae Topicae utilitatem lib. i. cap. i. *Top.* publice sit professus. E recentioribus Philosophis usum Doctrinae Topicae amplissime patentem, paucis, sed ponderosis uerbis, non nemo ita proposuit. Prodest illa primo *περὲς γυμνασίαν* ad exercitiationem, s. e. ad disputationes, secundo *πρὸς ἐπιπέδειν* ad congressus, sive cum *Viris doctis*, sive cum populo in conuersatione quotidiana. Terrio denique *πρὸς τὰς κατὰ τὴν φιλοσοφίαν ἐπιστήμας* ad disciplinas Philosophicas

pbicæ. Iuuabit unum uel alterum a ferre exemplum, quo
usus eius appareat manifeste, et contra aduersarios firmissi-
me probetur.

XV.

Maxime uero cernitur in *Theologia*, ut accuratus Theo-
logus hodie sine Locorum Topicorum cognitione esse haud
possit. Et quidem, quod ad *Nominales* attinet, qui ab ipsis
desumuntur Nominibus, nosse omnino interest, quid de i-
sto loco sit habendum, ex quo deducitur argumentum ab *ho-*
monymia: uidelicet, cui tale nomen homonymon competit, ei
non illico rem nomine notatam conuenire, asserendum est.
Sic Pietista quidem dicitur a pietate, male uero concludere-
tur, ergo pius est. Item, Christus uocatur Leo de tribu Iu-
da, sed non sequitur, ergo est animal rugiens, ut proinde
consequentia firma ex loco hoc deduci non possit. De *Notatio-*
ne nominis, quae nihil aliud est, quam interpretatio uocis ex
origine, pari modo constat, quod ab illa quandoque conclu-
dere liceat, tam affirmatiue, quam negatiue, sed non sem-
per. Si notatio nominis facta sit *diuinitus*, ualet argumen-
tum ab eâ desumptum. Ita Christo nomen IESVS datum est,
quia populum suum facit saluum. Recte igitur concludo: Qui-
cumque populum suum faciet saluum, is est Iesus. Atqui Chri-
stus populum suum faciet saluum, Ergo est Iesus. Si uero no-
tatio nominis facta sit *humanitus*, firmiter exinde concludi
non semper potest. Sic non procedit, hic homo uocatur
Fridericus, ergo est pacificus, cum pacis inimicissimus esse
possit. Non minus locus a *Metalepsi* petitus, examinandus
probe est: Dicitur autem metalepsis, quando uox clarior
substituitur pro obscura. Sic ueteres Philosophi adhibebant
uocabulum intelligentiarum, an illae moueant orbem coele-
stem: quod recentiores per Angelos exponunt, quia Synony-
mum

rum eius audit. Iam quae uocabula idem significant, illa eandem quoque habere consequentiam, firmiter colligitur. *Ad 2.* Diuinus est aeternus, ergo etiam Filius Dei aeternus est. Haec et alia sane Theologo scitu necessaria sunt, ne in concludendo a uero aberret, ac uitiose unum ex altero deducat.

XVI

Non minus etiam *Loci Topici reales* Theologum feliciter iuuant, et in Sacrum Studium insignem suum usum uerberrime diffundunt. Probant hoc ipsum canones, e causis petiti, a similibus, a circumstantiis, a comparatis, ab oppositis, a testimonio, qui ubiuis in Theologorum scriptis occurrunt, et exemplis sacris illustrantur. Ita inter Nos et Pontificios agitatur controuersia, recte ne instituat *oppositio* hunc in modum: Mala opera damnant, ergo bona opera iustificanc. Affirmant illi, nos uero, in doctrina oppositorum melius instructi, negamus, cum bona consequentia ita sit instituenda, mala opera damnant, ergo bona opera non damnant. De *Similibus* alias quaeritur, utrum illa aliquid probent, an uero illustrent tantum? Topicus distinguit inter similia diuina atque humana, et de illis asserit recte, quod utrumque, et probare et illustrare, ipsis conueniat. De *Finis* disputatur, an ab ipsius negatione recte concludatur ad negationem mediorum? Et respondetur affirmando. Hinc Nos fratres Theologi contra Pontificios colligunt, baptizandas non esse campanas, quia de illis Baptismi negatur finis. Et cum tale sit medium, qualis est finis, recte B. Dn. D. DANHAVERVS in *Epitom. Dial. pag. 49.* infert, Scripturam Sacram esse perfectam, quia finis eius est, perfectum reddere hominem Dei. Sic ex *positis circumstantiis* omnibus, in *V. T.* praedictis, in *N.* exhibitis, Messiam uenisse, contendunt Theologi, et firmissime contra hu-

atque probant. conf. Idem pag. 51. Taceo nunc iam, quem
auctor nandis concionibus Topici habent loci, qui certe com-
muni eruditorum iudicio et iuuant illas, et exornant. Ve
proinde merum ueritatis odium, quo *Auctoris* animus est ple-
nus, uerba contra *Locos Topicos* supra allata spirent. Ita,
dum alios, qui praestantem hanc necessariamque doctrinam
excolunt, ridiculos reputat secum, ipse totus deridendus est,
dignusque habendus, qui publice refutetur, suarumque ine-
ptiarum conuincatur.

XVII.

Porro, quam ineptos *Logicos* faciat *Logica*, exemplo il-
lustrare conatur *Barbarus Langius* pag. 571. *Med. ment. S. 32. Ec-
ce,* inquit, *tibi sagacissimum quendam Virum, magnique Nomi-
nis Theologum et Philosophum, qui in appendice Dialecticae, seu Ho-
rologia sua, pag. 2, inter alia in laudem Logicae et Metaphysicae hoc ha-
bet: Accepit ante aliquot annos uniuersus probe mundus Europaeus*
*ἡ ἀνεκα ἀνὶ ἡρωϊκῶν, pro auro et argento cuprum, ualore simile, simi-
le effigie externa. Non autem accepisset, non si supra esset iustitiam,*
*si in rebus arte factis (qualis est moneta) differentiam non a rei for-
ma, sed materiæ peti (non esse e.g. ligneam ferram proprie fer-
ram, sit licet ad ideam ferrae facta) aduertisset. Quibus uerbis,*
S. 33. subiungit Langius: Perpende quaeso, utrum hoc iudicium
*magno Philosopho sit dignum: pro nummis aureis aut argenteis cu-
prum fuisse acceptum ex ignorata differentiae naturâ. Anne hac ra-
tione ex hominibus faciunt non homines Logici, et sibi solis hominum*
nomen uindicant, sed eo ipso sani homines esse desinunt. Auctor
hic, quem sibi refutandum sumpsit Rector sine notitia recti, est
*Philosophus acutissimus et omnium eruditorum iudicio mag-
nus, B. Dn. D. DANHAVERVS, cuius Nomen tacuit, quia*
nouerat Langius, se non esse dignum, qui tanti Nomen Viri
in ore gerat. Sed de re ipsa ut dispiciam, quaerere lubet
ex ipso

ipso Veritatis hoste, quid mali tandem et erronei fuerit locutus
 B. Dn. D. DANHAEVERVS: Certe unusquisq;, qui legit uerba
 eius, et intelligit, plane nil contra ueritatem Virum summum
 fuisse locutum, facile deprehendet. Nam certissimo certis-
 us est, quod in rebus artefactis, u. g. monetis, si de illarum iu-
 sto ualere iudicandum sit, non unice ad formam externam
 respici debeat, sed ipsa quoque materia sub examen sit reuo-
 canda, an uera dici mereatur, et convenientiam essentiae
 debitam habeat. Ita nummus cupreus formam externam
 nummi aurei representat quidem, exinde tamen minime di-
 cendum est, eundem cum illo habere ualorem ob diuersam
 materiam, quae omnino aduerti debet, et, nisi id facerent au-
 rifabri, indies deciperentur. Perpende igitur ipse, mi *Rector*,
 utrum iudicium hoc B. DANHAEVERO non sit dignum, pro
 nummis aureis aut argenteis cuprum fuisse acceptum, ex i-
 gnorata differentiae natura, quae inter aurum et argentum
 intercedit, si hoc non uis credere, delirare perge, manebit
 interim B. Dn. D. DANHAEVERVS bonus sanusque Logicus,
Auctor uero Medicinae mentis ineptus Philosophus.

XVIII.

Quanti Nostrates Logicos faciat *Auctor*, ex iis, quae
 haecenus dicta sunt, facile constare poterit, et sufficere etiam
 possunt ad conuincendam Viri huius impudentiam, qua
 uix datur maior. Nunc ad ipsius Logicam progredi lubet,
 quam pag. 663. *Med. ment.* ita inscribit: *Appendicis pars posterior*
de superuacuis, continens doctrinam Syllogisticam. Con-
 cedit ergo ipse, hanc suam Logicam talem esse librum, quo
 mundus eruditus optime carere potuisset, cui opinioni
 subscribo libens, et utinam tota *Medicina mentis* luci publicae
 nunquam fuisset data, nec studiosa Iuuentus se duceretur
 ab his

ab iis, qui illam publice in scholis docent ac probant. Superuacuum (*unnüt z, überflüssig, vergebens*) uero uniuersam doctrinam syllogisticam esse, in primis nostratum Philosophorum, uti *Auctor* putat, non subtile, sed crassum est mendacium. Iuuat hic in memoriam reuocare ea uerba, quibus Augustinus, clarissimum Ecclesiae Lumen, et aetate ac eruditione proximo Hieronymo contra suos aduersarios usus est. Cum enim ab Episcopis Donatistis et Cresconio (*ut ex 1. libro aduersus hunc uidere est*) reprehenderetur, quod dialectice disputaret, atque ea propter fugiendus, non refellendus diceretur, respondit Cresconio lib. 1. cap. 13. *Sed Tu uidelicet Dialecticam non ueris, quum contra nos scribis. Ut quid te ergo in tantum disputandi periculum coniecisti, quum disputare non noueris? aut, si nosti, cur Dialecticam criminaris? ita uel temerarius, uel ingratus, ut aut imperitiam, qua uinceris, non refrenes, aut doctrinam, qua iuuaris, accuses.* Quae sane in *Auctor* Medicinae mentis optime quadrant, qui odio in Dialecticam fertur tanto, ut Donatistas insensibilissimos Dialecticae hostes superet. Verum enim uero, cum Doctrina Christiana artem hanc formidarit nunquam, sicut nec eam in Stoicis formidauit Apostolus *Actor*. XVII. v. 18. quos secum uolentes conferre non respuit; merito illa contra ridiculos eiusmodi contemptores defenditur ac pro uirili propugnatur, in primis, cum, ad illustrationem uerae religionis eam utiliter accommodari posse, certum sit prospectumque. Quare id agam in praesenti, ut ex Libris nostris Symbolicis, paucis licet, demonstrarem, quantus sit Dialecticae usus, et quam longe a ueritatis tramite recedat *Langius*, quando doctrinam Syllogisticam, ipsamque Dialecticam, inuilem uocare superuacaneamque non erubescit.

Exercitatissimus in Theologia Polemica Doctor, alterque Hieronymus, B. Dn. D. DANHAVERVS, in *Theologia Conscientiaria pag. 403.* ad Verbum Dei recte intelligendum et defendendum in Doctore etiam requirit *Dialecticam*. Hanc igitur ex Symbolicis Libris breuiter sum traditurus, eiusque usum insignem contra *Langium* demonstraturus. Faciam autem id uerbis iisdem, quibus in disputatione quadam ante annum habita, *Respondente Dn. Augusto Gilberto*, Fautore meo peramando, sui usus, quo ueluti in compendio exhibentur ea, quae ad praesens institutum quam maxime pertinere uidentur, et studiosae iuuentuti, hoc studiorum genus excolenti, nosse interest. Miratur quidem Apologia pag. 135. nouam illam *Dialecticam*, qua, audito uocabulo mercedis, excludatur Christus et Fides, quod *ἀναλόγη* esse ostendit. Et pag. 222. Lectorem iubet attendere *Dialecticam* et artificium *ratiocinandi* ex Scripturis, prorsus quicquid libet, cuius *Dialecticae* quae questiones a controuersis Theologicis abesse uoluit pag. 53. Verum hanc tradere animus non est, sed sanam illam, iuxta cuius regulas et Augustinus peccatum originis *accidens* esse dixit, et sine ulla haereseos suspicione ita locuti sunt uiri docti, nusquam a B. Megalandro aliusue reprehensive, teste *Form. Concord. pag. 652.* Quemadmodum uero nomine usi sunt antiqui Doctores, ita et rem ipsam non improbarunt, unde intelligere licet, quanti usus sit, nosse, quid per *concretum* intelligatur? ut B. Lutherum dicentem, totam *substantiam* esse peccatum, nec Manichaeismi, nec Flacianismi insimules, qui iuxta *Form. Concord. pag. 651.* complexus una *subiectum*, in quo peccatum infixum haeret, non ipsum peccatum, sed eius *subiectum substantiam* appellauit. *Abstracti* et *concreti* terminos in propositionibus personalibus necessa-

rio retineri in Scholis eruditorum, non solum falsa est Form.
Concord. pag. 837. sed et Sanctos ueteres et purioris Eccle-
siae Patres per uocabula *abstracta* de hoc Mysterio loqui, pro-
bavit pag. 849.

XX.

Cum bona opera a quibusdam dicerentur non esse *ne-
cessaria*, sed *libera*, Form. Concord. pag. 699. notauit, hanc
controuersiam ex *acquiuatione* uocabulorum originem tra-
xisse, quod quis facile intellexerit, dicens: Initio hanc con-
trouersiam ex eo motam, quod *necessarium* et *liberum* multis
tribuatur diuerso modo, ut aliis res ipsa, aliis solum nomen
sit. In graui illa quaestione, quid sit sacrificium, quam ma-
xime necessarium iudicauit Apologia pag. 253. constituere *Ge-
nus* Sacramenti et Sacrificii, quod utrique secundum natu-
ram ex aequo competeret, unde uocauit ceremoniam uel
opus sacrum, sacramentum quidem, quo nobis Deus, sacrifi-
cium uero, quo nos Deo aliquid offerimus. Intellectu fa-
cilissima sunt *Dialecticae* gnaro, quibus ueram humanitatem
Christi Form. Concord. pag. 648. et 871. expressit, docens cum
Paulo Hebr. II. Christum eandem naturam (excepto pecca-
to) eiusdem *generis speciei et substantiae*, cuius est nostra, assu-
pisse. Ex *Logica* enim *arte* constat, humanam Christi natu-
ram eiusdem generis et speciei esse, ideo, quod sit et animal
rationale, ubi homo animalis species per *is* rationale distin-
guitur ab aliis, quemadmodum Petrus et Paulus distinguun-
tur a brutis. E Scholasticorum tricis de Iustificatione haud
facile quisquam se extricabit, lecturus in Form. Concord.
pag. 62. actus uoluntatis ante *habitu* gratiae et iustitiae, et
post illum, eiusdem *speciei* esse, nisi qui nouerit, quid *species*
notet Philosophis: quid *habitus* gratiae Scholasticis soleat
signifi-

significare? Ut porro occurrere quis possit eorum obiectioni, qui pag. 603. Form. Concord. *proprietatem* humanae naturae in Christo substantiali corporis et sanguinis Christi praesentiae in S. Coena opponunt, necesse est, sciat, quid *proprietatis*, quidue *proprium* dicatur? et hoc non egredi suum subiectum, iuxta eandem pag. 769. per separationem et transfusionem, attamen communicationem factam esse propter unionem in Christo personalem.

XXI.

Praedicatio etiam, ex *Praedicabilibus* instituta, docet nos, cur inusitatae sint in scholis *Dialecticorum* *propositiones* et *praedicationes*, hoc est corpus meum, Form. Concord. pag. 736. Deus est homo, homo est Deus, iuxta eandem p. 772. eo, quod non sequantur modum Porphyrianum in *Praedicabilibus* definitum, qui ex naturalibus rebus dicendi occasionem et originem sumpsit. Si audiatur transfusio, sine cognitione *substantiae* nemo eam intelliget, et sane Augustinus ipse ob nullam aliam causam hunc in modum scripsit, *omnis substantia, quatenus est substantia, aut Deus ipse est, aut opus et creatura Dei*, quam, ut hac regula euertere uoluerit haeresin Manichaeorum, peccatum esse *substantiam*, a Deo malo ortam, fingentium, quam regulam etiam certamine Flaciano Libri Symbolici adhibuerunt. Doleret, credo, Flacius, si adhuc uiueret, quod ex ignoratione terminorum *substantiae* et *accidentis*, peccatum Originis *substantiam* esse dixit, non secutus hac in re exemplum Ambrosii, Augustini, Cyrilli et aliorum, qui, cogente necessitate, in explicacione articuli de peccato originis, uocabulis hisce in uero suo sensu contra haereticos usi sunt, teste Form. Concord. pag. 651. Acris olim et hodieque ardua agitur quaestio, an corpus Christi possit esse in omnibus locis, ut non *circum-*

Scribatur? Form. Concord. p. 753. respondit: cum in his ter-
ris conuersaretur, certo loco secundum *quantitatem* suam *cir-*
cumscriptum fuisse. At humanitatem Christi localiter *exten-*
sam esse in omnia coeli et terrae loca, constanter negauit
Form. Concord. pag. 787. Scilicet, ex ipsa definitione *quanti-*
tatis negata est quaestio de corpore Christi glorioso in sta-
tu exaltationis.

XXII.

Resuscitata a Paulo Samofateno, Antiochiae Episcopo, ho-
mine callido, funesta haeresi Artemonis, cum clarissima Ec-
clesiae Lumina in denudanda eius haeresi et blasphemia la-
borarent, *quantitatis* uocabulum docuit, ipsum hostem Trini-
tatis non credere, Filium et Spiritum Sanctum personas esse,
sed uerbum prolatiuum, et nomina nuda: recte proinde da-
mnata a Patribus Antiochia, congregatis, et ab ipsa Augu-
stina Confessione artic. 1. Nec facilius quis refutabit hodi-
ernos errores fingentium, *qualitates finitas* esse, quibus ex-
cellit Christus ad dextram Dei, iuxta Form. Concord. pag.
774. nisi qui nouerit, *qualitatem*, ut *accidens*, non posse con-
ferre *infinitam* illam operandi uirtutem, quam Christus et-
iam homo exercet. In articulo Iustificationis Paulum *corre-*
latiue connectere promissionem et fidem, Form. Concord.
pag. 69. et esse haec *correlatiua*, itemque promissam miseri-
cordiam requirere fidem *correlatiue* pag. 129. Apologia do-
cet. An uero haec dextre explicari possint, ignorata *rela-*
torum natura, ualde dubito? Sed, si quis sciuerit, *relatorum* eam
esse naturam et conditionem, ut unum per naturam suam
petat alterius coexistentiam, intelliget facile, fidem propter
promissam applicatamque misericordiam iustificare, neque
fidem sine illa, aut hanc sine fide, homini prodesse.

XXIII.

XXIII.

Actio, quae est ipsa operatio agentis, haud difficulter declarat. regulam Theologicam pag. 750. in Form. Concord. expressan. *Nil habet rationem Sacramenti extra actionem diuinitus in se sitam.* Et, si cognitum fuerit, quid *Passio* sit dialecticis, facile est intelligere B. Lutheri uerba, quibus hinc inde utitur, hominis uoluntatem in conuersione pure *passiue* se habere, atque sic contritionem respectu hominis non *actiuam*, sed *passiuam* esse, secundum Artic. Smalcald. pag. 320. Vbi innuitur, Gratiam Spiritus S. diuina sua uirtute et operatione immutare et renouare hominis uoluntatem, et tum demum nouam illam uoluntatem instrumentum esse Spiritus Sancti, quod accepta gratia in operibus sequentibus Spiritui Sancto cooperetur. Qui peccatum Originis cum Pelagianis pag. 640. et 642. Form. Concord. extenuare solent, nudam *privationem* esse contendunt, id quod Theologi reuellunt. *Dialectica* uero nudam *privationem*, seu absentiam et defectum, non posse se maiorem effectum producere, docet. Vnde non *privationem puram*, sed et *habitum* quandam corruptum esse, hoc est, non tantum corruptionem *qualitatum* corporis, sed etiam prauam conuersionem ad carnalia in superioribus uiribus, docet Apologia pag. 55.

XXIV.

In *Topicis* locus argumentorum est a *notatione nominis*, quem apud alios minus recte adhiberi nos itidem monet Form. Concord. pag. 269. cum ita dicit. *Aduersarii uocem etiam reuocant ad Grammaticam, sumuntque argumenta ex appellationibus.* Sed, quam incerto haec argumenta concludant, nisi nomen ipsum et appellatio rei denominatae propria sit, exemplis declarat, quod *Dialecticis limitationibus* suis obseruat.

uia. uia. §. 19. *Similitudines*, si non ultra tertium extendan-
 tur ad declarandum apprime conueniat, iuxta pag. 147
 Form. Concord. at si extra scopum adhibeantur, inepte si-
 militudines allegantur tanquam demonstrationes, sicut Form.
 Concord. loquitur pag. 241. Et cum, de *disimilibus disimile*
inductum ferendum esse, *Dialectica* moneat, hinc ab exemplo
 Rechabitarum ad Monasticam, tanquam dissimile, argumen-
 tum ualidum duci posse, negat Apologia pag. 200. Ad de-
 pellendam etiam infamiae notam, quam nonnulli doctrinae
 nostrae de bonis operibus inurere conati sunt, ad proxime
 omnium infigne est, quod ex necessaria connexion *causae*
 et effectus, antecedentium et consequentium, deprimunt argu-
 menta Form. Concord. pag. 692. Quomodo *causae sine antec-*
ecessibus esse possunt; ubi est necessitas *causae*, ira fides uera
 nunquam stare potest cum malo *causae*, ut fructus et effectus
consequens, necessario sequi possit absque *Dialectica* sibi ha-
 bent, se et mundo, et Deo: sic sit, exemplis, a contrario sum-
 gnominia. At, quam uerba, pag. 404. ostendens: et hoc ef-
 ptis explicuit Form. Concord. coram Iehouah. Et ita quidem
 se Deos sibi alienentorum locis etiam uti necesse esse,
 artificialibus huiusmodi Symbolicorum tam abunde probat
 rum, ut, ad pag. 159. nihil quicquam adiciendum, exi-
 Form.

XXV.

Philosophus *lib. 1. cap. II. inquit. si coexistunt*
causae et effectus, et si coexistunt Xenocrates *Deo Dianotheus*
 hoc est, Haaco Casaubono interprete, *Sophisti-*

*phibita est sapientia, quae uidetur, cum reuera non sit. Et
 Sophista est, qui quaelcum captat ex ea sapientia, quae uidetur ef-
 se, nec est. Si quis antiquae sapientiae studiosus, quem Ari-
 stotelicum Caius uocat, haec in memoriam sibi reuo-
 cauerit, facile intelliget, quid sibi uelint Libri Symbolici, quan-
 do undecim locis de *Sophistis* conqueruntur, quorum etiam
 nomen ponere Formula Concordiae dignata fuit. Sed non
 tantum homines istos notauit, qui imperitis imponunt iux-
 ta Philosophiam, uerum etiam arguit *fallaciam a non causa ut
 causa* eorum, qui ex loco Petrino: *studete firmam facere uoca-
 tionem uestram bonis operibus*, concludunt, bona opera mere-
 ri remissionem peccatorum, ut appareat, ab eiusmodi ho-
 minibus id, quod *causa conclusionis* nequaquam est, allegari
 tanquam ueram *causam*, ex qua sequatur ipsa positio aduer-
 sariorum.*

XXVI.

Cum uero hic *elenchus* in integra *propositione* consistat,
 etiam utile est, nosse, quid *propositio* sit? Scilicet *Oratio*, in
 qua uerum uel falsum est, in qua et *praedicatum*, et *subiectum* oc-
 currit, e quorum consideratione tanto facilius est ferre iu-
 dicium de istis *propositionibus*, in Form. Conc. pag. 704. im-
 probatis, Bona opera esse necessaria ad salutem, cum scilicet
subiectum et bona opera influxum causalem, et in primis me-
 ritorium, ad salutem nullum habeant. Sunt in his *propositio-
 nibus* plures, quae in *signo quantitatis*, aliae quae in *re ipsa*
 consentiunt: illas *formaliter* Logicae aequipollentes, has *materi-
 aliter* tales, appellauit acutissimus Logicus B. Dn. D. DAN-
 HAVERVS, sed et materialiter aequipollentes dicit Form.
 Concord. pag. 684. et docet, unius Mediatoris Christi
 obedientia nos iustificari. Vnde Logicus colliget, ab una
 ad

ad alteram ualere consequentiam. Liquet ex his dictis, magnum esse usum, nec minorem necessitatem in *particulis exclusiuis*, uel retinendis, uel explicandis, quae de fide, ut causa iustificationis instrumentali, enunciatae, nemini displicere possunt, nisi qui etiam ex Paulo *exclusiuis* tollere temere conetur, monente Form. Conc. pag. 73. et 87. quas tamen tanto Zelo tantaque diligentia Paulus in articulo Iustificationis urget, teste eadem pag. 683. et 691. non minus, quam in articulo de salute aeterna consequenda, iuxta pag. 697.

XXVII.

Inter *propositiones* quaedam certo modo uerae sunt, quas *limitatiuas Dialectici* uocant, ut, dilectio et opera sunt uirtutes et iustitia legis, quatenus sunt impletio legis, iuxta Form. Concord. pag. 93. simpliciter tamen dilectio uel impletio legis dici nequit, uerum eatenus tantummodo, quatenus est dilectio conformis legi diuinae, a qua omnibus commendatur. Docent *Dialectici propriam comparatiuam propositionem* explicandam per aduerbium magis, uel melius, *impropiam* uero per oppositum. Exemplo rem ipsam manifestam fecit Form. Concord. pag. 239. ubi Paulinam allegat *propositionem*, *melius est nubere, quam uri*, in qua mandatum nubendi continetur, et, nubere bonum esse, euincitur, uisionem uero peccatum longe maximum, quae *comparatio impropria*, nubere bonum esse, uri uero malum, demonstrat. Conqueritur Form. Concord. pag. 118. male transferri *particulam uniuersalem* ad unam tantum partem in *ista propositione*, omnia erunt munda, datis Eleemosynis, si *Dialecticam* quis calleat, sine mora de responsionis pondere cogitabit, quod *uniuersalis particula* totam naturam, seu omnia inferiora eius, cui additur, subiicit. Qua ratione *propositio ista*, sine fide est impossibile placere Deo, uniuersalis sen-

sententia est Form. Concord. pag. 110. quae totam legem interpretatur.

XXIIX.

Accidit saepissime, ut ex truncatis Nostrorum sententis dicta ueritati parum congrua eliciantur, quare *Hermenutica* Dialecticae praeceptum tradit, *Inciuite esse, nisi tota lege perspecta, una aliqua particula eius proposita, indicare, uel respondere.* Qua regula *Dialectica* sese muniuit pariter, et obiectiones contrarias de iustificatione plurimas soluit. Form. Concord. pag. 117. *Ex praemissis propositionibus,* cum aliquid necessario inferitur, *argumentum* uocari consuevit, quae doctrina adeo non euiluit Libris Symbolicis, ut potius integro argumento probauerit Apologia pag. 73. nos sola fide in Christum remissionem consequi peccatorum *Imperfectas argumentorum species* eadem proposuit pag. 101. *consequentiam uitiosam* exhibens, et *Soritem* illum, quo merita supererogationis probare quidam, sed infelici successu, nituntur, damnat. et ridet eadem pag. 136. eo, quod propositiones eius coaceruatae non per se, sed per accidens tantum, connectuntur iuxta Logicos. τὸ Βιάειν, cum aduersarii ratio in ipsum retorquetur Form. Concord. pag. 131. ἀλλήλων appellationem, quo aduersarii utuntur ad Luc. XVII. v. 10. *Si feceritis omnia* etc. ac retorquentes in nos contra fidem pro operibus: sed uitiosum esse, docent Theologi, et demonstrauit Apologia, puerile studium Sophisticum uocans hanc retorsionem.

XXIX.

Pars Logicae specialis *δοξολογία* complectitur seu *Demonstrationem*, qualem exemplo optimam dedit Apologia pag. 123. contra quam nihil opponi possit, necesse est, fidei tribue-

ge, sed, ex promissione, ita homini illuminato haec principia
sua luce radiare non male iudicauerunt pii Maiores. *Demonstra-*
tionis finem faciunt *scientiam*, quam alio nomine *methodum*
appellari B. DANHAVERVS in *Epitom. Dial.* notauit. Et
certe nec hanc quis frustra requisierit in Apologia. Lo-
cus enim de coniugio sacerdotum optimo ordine et metho-
do (1) *ταύτων δὲ τὴν κατὰ τὸν εὖ διατάξιν* absolvitur. *Quin-*
que in ipsa epitome articulo *controuerforum* omnes pa-
riter articuli iusta *methodo* exponuntur praemisso statu *con-*
trouerfiae, quem sequitur sententia affirmatiua siue *thesis*,
tandemque hanc excipit negatiua seu *antithesis* reiecta. Et
quanta sollicitudine *Controuerfiae statum* Concordiae liber sem-
per attendat, ex articulo de Ecclesia pag. 152. de Missa pag.
251. de Iustitia fidei coram Deo pag. 688. de Coena Domi-
ni pag. 752. abunde patet legenti.

XXX.

Media tandem *demonstrationis* unusquisque e *Dialecti-*
ca edoctus, absque difficultate intelliget, cur ueterem pec-
cati originalis *definitionem* admittat Apologia pag. 54. eo quod
paucis exprimit, omne quod propter alios hodie copiosius
explicandum est. Cur itidem reiciatur alia *definitio* de Ec-
clesia habente potestatem *ἐκ τῶν θεῶν* pag. 149. aliaque iter-
um de satisfactionibus Canonice ad placandam diuinam
offensam pag. 184. De *diuisione* altero *demonstrationis medio*
non possum hic, quin in fine subiiciam insignem locum A-
pologiae pag. 253. de quaestione quid sit sacrificium? Ita
uero illa: *Socrates in Phaedro* Platonis ait, se maxime cupidum
esse *diuisionum*, quod sine his nihil neque explicari dicendo
neque intelligi possit, ac si quem deprehenderit peritum diuidendi
hunc

hunc inquit se afficere eiusque tanquam Dei uestigia sequi. Et hoc
 .diuidentem in ipsis articulis membra secare, ne quod membrum ma-
 li cogit more quassatum frangat. Sed haec praecepta aduersarii ma-
 gnifice contemnunt, ac uere sunt iuxta Platonem uarij uolunt. Sed
 sufficienter uel pauca haecce, e quibus contra Langium insignis
 ut spero, usus Dialectices demonstratus est in Libris Symboli-
 cis. Quam inepte igitur de Logicae utilitate differat Langius, u-
 nicuius abunde patet, et sane, dum eam, nescio, qua mentis
 caecitate, negat, ipsum et libris insimul nostris Symbolicis in-
 iuriam facere, in confesso est, quorum Auctoribus haud dis-
 plicuit loqui cum Dialectica, difficillimasque controuersias
 terminis a Dialectica petitis illustrare. Sed quid Libri Symboli-
 ci ad Langium? Pietista sentit cum Pietistis, et Barbarus
 cum Barbaris, qui coniunctis uiribus signa fidei Christianae
 e medio tollere, et illorum loco confusionem Barbaricam
 introducere haud uerentur. Quam Fanaticorum impieta-
 tem iure detestor, et pro auctoritate Librorum Symbolico-
 rum cum B. Dn. D. ZENTGRAVIO in *Summa Juris diuini*
 a pag. 494. usque ad pag. 498. et Summe Reuerendo Dn. D.
 VVERNSDÖRFIO, Theologo de Ecclesia Christi praecla-
 rissime merito, pie consentio in erudita Disputatione. de Li-
 bris Symbolicis.

XXXI.

Sed ut a diuerticulo redeamus in uiam, et a titulo ad
 rem transeamus ipsam, examinandus nunc erit paucis Li-
 bellus Auctoris Logicus, de quo uerissime dixit Summe Reue-
 rendus Dn. D. LOESCHERVS in *den unschuldigen Nachrichten*
 ad annum 1704. pag. 409. quod perpetuam Satyræ contine-
 at, et in perstringenda Logica rem modestia sapientis indignam
 committat Langius. Qui uel fugi uero ineptum istum Libel-
 lum

lum Logicum percurrit oculo, animaduertet facile, haud alio, quam calumniandi spiritu regi, neque maiore istum ulla ex re capere uoluptatem, quam ex conuiciis, quae utramque paginam faciunt. Ex aequo igitur de hoc Viro iudicauit Magnificus Dn. D. MAYERVS, Theologus summus, et de Ecclesia Christi inmortali cum laude Nominisque fama promeritus, in Epistola Prologo Dissertationum Antilangianarum Amplissimi Dn. RVMPAEI praemissa, quando Charissimum suum RVMPAEVM ita alloquitur. *Videris mihi in confutando carmine Langiano bonas perdere horas. Huic et enim omne in conuiciis, sarcasmis, Thraasonismis, ignorantia, styli petulantia, robur positum est, spiritusque Diaboli se agi, ubique prodit ac probat. Et, paucis interiectis. Vix enim a me in hunc diem impetrare possum, ut credam, pia ac sanae mentis quenguam Langii schedis posse delectari aut assentiri illis; cum deprehendans omnes, ubique hominem insanire, etiam quando menti Medicinans parat, carminaque illius diabolica efficiant colligere, Langium spiritum Christi prorsus uacuum non posse non insanire. Haec sunt Magni Doctoris uerba, quibus Excellentissimi Viri subscribere haud dubitant, quin potius malunt cum eodem Gryphiswaldensi Theologo, cuius uerba refero, *Labores suos Ecclesiae saluti impendere, quam cum obscuro quolibet scurra aut calumniatore contendere, inprimis, cum hominem clari animi, ex meritorum propriorum inopia, tantum gloriam ex aduersariis quaerere, intelligant.**

XXXII.

Ne uero conqueri possit *Satyricus Langius*, factam sibi esse iniuriam, age, perlustremus libellum ipsius *Logicum*, et in epte dicta, deliria, mendacia atque calumnias, excerpamus, sed quanta fieri potest breuitate. Pag. 664. §. 3. terminum *ma-*

rie, et satis quidem inepte considerari, dicit, primum nominaliter in Antepraedicamentis, deinde realiter in Praedicamentis et Praedicabilibus. Quae tres notionum seu idearum classes cohaerent, ut scopae dissolutae. Nescit mirus Langius, uel ob ^{uari} animi nescire uult, quantus terminorum sit usus, et quam egregie illorum cognitio unumquemque iuuet. Ineptum ineptiarum magister id uocat, quod omnes eruditi in magno pretio habent, et singulis, qui ad solidam aspirare cupiunt eruditionem summopere commendant. Sane, ut fidelis Artifex ad rem et operam suam Tyronem tuum demum adhibet, cum terminos artis a se explicatos, satis intelligi iudicat, ne, cum subulam possit Magister, cultellum afferat Tyro: ita operam perdet, quisquis sine occupata hac Doctrina ad difficultates Logicas (siue quascunque alias) superandus discipulum coacturus est, teste B. Dn. D. DANHAVERO Epitom. Dial pag. 4. Abstractum audit Auctori pag. 667. §. 2. Logica uel per ἀναγε. caligo, qua certe Langii mens et omnes sensus sunt obruti, ut in concreto recte dicatur homo caliginosus. Et not. 1. a potiori denominationem fieri, docet, v.g. Logicus uocatur spinosus a maxima Logicae parte, siue, ut uerius afferam exemplum, Langius iure uocatur Barbarus et homo ineptus, a maxima Barbarorum dogmatum et ineptiarum parte, quibus eius libri sca- tent. Pag. 666. §. 4. Mataeologum et Logicum, uel Rhetorem, facit Synonyma. Ergo Langius Mataeologus est, quia Logicus, miser licet. Eadem pagina Analogum per se positum plerumque stare dicit in significato nobiliori, et quidem recte, sed pessime se habet exemplum, tricator i. e. Dialecticus, clarius et accuratius, calumniator i. e. Langius, Pietistarum Aduocatus, i. e. Langius. pag. 667. §. 2. substantiam dicit esse Logicum, ut hominem, eius ineptias et infamiam accidentia. An Logici praeceptis suis maioris infamiae notam incurrerint, quam Langius ca-
lumnii

luminis suis impudentibus, quibus Theologos magni Nominis et de uniuersa Ecclesia Christiana praeclarissime meritos lacessiuit, sani hominis iudicio relinquo. *Pag. 672. §. 12. idem fere praestare dicit Logicam uulgarem in Oratoria, quod ars grillatoria in saltatione praestat.* En ineptum Langii iudicium in quo ferendo sibi non constituisse, certissime mihi habeo persuasum, quae quaeuo artis grillatoriae utilitas in saltatione, nulla sane: nisi forte Langius peculiari saltandi modo delectetur, quem uero imitari, insipientium est, sed insignis Dialecticae merito censetur usus in Oratoria, ut feliciter excoli haec nequeat, nisi illa in subsidium uocetur, sine qua Oratorem iure dixeris nugatorem.

XXXIII.

Definitioni proprii *pag. 675. §. 5. exempli loco subiungit Langius hominem risibilem, sed ut Metaphysicorum risendum, puta uerim pro Metaphysicorectius substitui, Fanaticum et Pietistam.* Talis enim quantus quantus deridendus est, et deridetur etiam a Metaphysico, quod ignorat, quid sit (requisitum) *essentiale, proprium et formale. Pagina eadem Metaphysici proprium esse ait, cum entibus multiplicare distinctiones.* Sed quid Pietistarum proprium? calumniari, seducere uere credentes, bonas odisse literas, introducere barbariem. *Sequente §. 6. accidens inseparabile uocat tricas ac ineptias in Dialectico, in quibus illi coruorum referunt nigrorem. Errat Rector misere regens atios, uerius dixeris Pietistarum accidens inseparabile esse, quod sint hypocritae. Digni proinde, qui in Theologorum scriptis atro calculo notentur. Pag. 676. Topicos nugatores nominat.* En nugatorem Langium, qui distinguere non nouit inter Disputatores et nugatores. *Pag. 678. §. 11. Utinam inquit, Logici tandem agnoscerent ineptias suas! Ego sane, quod*

607a

bona fide testor, in uno rustico nonnunquam plus deprehendi sapi-
entiae, quam in omnibus, quotquot unquam uidi aut legi, Logi-
cis. Quaerite quaeso discipuli Praeceptorem uestrum, cur
sic deliret, et imprudenter loquatur? Conuincite ipsum
dementiae summae, quod rusticum sapientia superare Vi-
ros eruditissimos doceat. O contemptorem studiorum uerae-
que sapientiae fortissimum, o iudicium Rectoris ἀλογοί! Quis
amplius uerbis Langii habebit fidem, ad bonam licet is pro-
uocet fidem, qua reuera tamen caret, cum impudentissimis
suis mendacis ueritati uim inferre, illamque opprimere
ubiquis studeat.

XXXIV.

De enunciatione pag. 679. agit Langius, et hoc utitur
exemplo, *Dialectica est logomachiarum generatrix, uel gignit logo-
machias.* Praedicatum conuenire subiecto inepti quidem
Auctoris, minime uero sapientis iudicio uideretur, cum eo po-
tissimum sine addiscatur Dialectica et studiosae iuuentuti
commendetur, ut distincte loqui, suaque formare ratiocinia ex
Dialecticae legibus sciat, et artem hanc tam in priuatis, quam pu-
blicis congressibus exerceat. p. 680. enunciationis uerae exemplum
dicit esse hoc: *Metaphysica est ineptum terminorum Lexicon.*
Fallit *ineptiarum Magister Langius*, et confundit Lexicon cum
disciplina uera et reali, quae iudiciorum Philosophorum,
e quorum numero ob nugas suas Langius est penitus deletus,
omnino distincta manent. Pag. 682. propositionem exclusiuam
tradit hanc, *soli stolidi sectantur Aristotelem.* Mentiris mi Lan-
gi, Patres enim sectati sunt Aristotelem, sed non nisi stul-
tus in superlatiuo illos uocauerit stolidos. Pagina eadem exem-
plum propositionis modalis affert tale, *Impossibile est Dialecticam
sapere.* Subsumo Langius est Dialecticus, Ergo impossibile
est

est, *Langium* sapere. Concedo totum argumentum, intellecta maiore de Dialectico inepto, qualis *Langius* est. Pag. 684. de *enunciatione copulatiua* differit, cuius exemplum esse ait: *Dialectica et Analytica sunt absurda*. O monstruosum hominem in Philosophia et Theologia! Quid, quaeso, est Philosophus sine cognitione Dialecticae, morosophus? quid Theologus sine cognitione Analyticae, Cacologus? Pag. 685. *propositioni uniuersali* hoc subiungit exemplum. *Omnis Aristotelicus ineptus*, Periculosam alias propositionem uniuersalem esse docent Logici, haec uero *Langii* prorsus est falsa. Vti enim nemo sapiens concesserit, omnem *Langium* hominem esse insipientem ac nugatorem, ita quoque nemo sapiens omnem Aristotelicum uocauerit ineptum.

XXXV.

De Syllogismi materia pag. 687. §. 4. *Auctor* agit, et, ad eam tres requiri terminos, docet, uidelicet *subiectum conclusionis* u. g. *Dialectica*, *praedicatum conclusionis*, u. g. *est spernenda*, *Connexio seu medius terminus*, u. g. *quia est inutilis et inepta*. Hinc, *Quicquid inutile ac ineptum, illud est spernendum*, *Dialectica est inutilis et inepta*, ergo *Dialectica est spernenda*. Quoniam inepte hic rursus et inutiliter differit *Langius*, merito etiam a quouis intelligente spernitur, et pereximia eius fatuitas deridetur. Argumentatur ille, sed argumenta nunquam probat, nisi per calumnias, quibus mirifice delectatur, et suum in istis quaerit summum Bonum. Pag. 689. §. 10. quatuor proponit argumenta, a spiritu malitiae et mendacii profecta. In primo minor est simpliciter falsa, in secundo Sophistam agit, et fallaciam accidentis committit, in tertio maior est absurda, in quarto denique manifesta

con-

contradictio in adiecto reperitur. Eiusdem ualoris sequentia
etiam sunt argumenta, quae pag. 690. et 691. tradit, e quibus
sane malitiosus ipsius et ueritati infensissimus animus haud
obscure colligitur. Pag. 692. *Logicis sanam mentem* apprecatur
Langius. O quam lubens uellet uniuersa Vitemberga, ut
sana esset praeditus mente ipse *Langius*, et desineret tandem
delirare! Satis, immo plus quam satis est, calumniis conuici-
isque affectisse Viros summos praeter omne meritum, et ex
petulantissimo animo Ecclesiam Christi turbasse. pag. 693.
Organon Aristotelis ineptum appellat. Omnia ineptissimo *Langio*
sunt inepta, Logica, Rhetorica, Ethica, Physica, Metaphy-
sica ipsi merae sunt ineptiae, cur ita? quia stolidus est, et prae
omnibus sibi tantummodo sapere uideretur. Pag. 695. *meretricis*
instar Dialecticam conspurcare dicit *Theologiam*. Turpissime
Rector sine notitia recti, in quae prolaberis uitia? quae te de-
mentia cepit? Certe, quod *Consummatissimus Theologus et Vir*
undiquaque celeberrimus, Dn. D. ITTIGIVS, in Praefatione ad
Lectorem, elegantissimo operi, quod inscribitur *Historia Ecclesiastica*
primi saeculi, praemissa de famoso Arnoldi opere §. 68. iudicium fert,
quod omnis candor, omnis fides ab eo prorsus exulet, et menda-
cious, calumniis uariisque strophis, referta sint omnia, idem et o-
ptime impudentis! *Angii Medicinam mentis* quadrat, qui homo
aeque, ac *Arnoldus*, frontem perdidit, omnemque pudorem
decoxit. Denique pag. 696. per Soritem et coaceruationem
plurium propositionum probare non erubescit *Langius*, *Di-*
abolium Dialecticae et Metaphysicae causam esse. Increpet te De-
us, pessime hominum! qui de donis, ab optimo Numine mor-
talibus concessis, tam impie iudicas. Quis non horret et ob-
stupescit ad Viri huius malitiam, quae ad summum aken-
dit gradum? Ex hisce uero omnibus cognoscere licet, utram
calumniis potius et criminationibus, an uero argumento-

rum rationumque ponderibus Dialecticam nostram refuta-
 uerit *Langius*? prius tam evidens est inuicemque, ut nemo
 ueritatis amans id in dubium uocare, multo minus negare
 possit. Sed quid iam uidetur de Rhetoricationibus hifce
Langii? annon insignes hi sunt pietatis et ueritatis *Langianae*
 fructus? annon perhumanus est *Langius* noster? ubi hic ipsius
 Symbolum: *Warbeit und Liebe*? ut cum *Ampliffi*. o. Dn. RVM-
 PAEO in *Prodrōmo Dissert. Antilangianarum* pag. 24. loquar.
 Non ergo male fecero, si *Langii* Dialecticam ita definiuero,
 quod sit *mira ars calumniandi*. Sed haec de Logica dixisse
 sufficiant, plura quidem adhuc monere potuiffem, uel circa
 defectum *Libelli Logici Langiani*, uel circa eius errata, uerum
 instituti ratio id non permittit: unde ad Metaphysicam pro-
 perare, et, quanto in eam feratur odio *Langius*, paucis quo-
 que examinare lubet.

XXXVII.

Dispicendum autem primo de illis uerbis esse puto, quae
 in Praefatione Grammaticae affert, et pag. 26. §. 16. huius modi le-
 guntur. *Die Aristotelisch Scholastische Metaphysica scheint in
 der Albernheit noch eine sonderbare praerogativ für die Logic zu
 haben. Wer dafür hält, das man beyde zu Sclärffung des Ver-
 standes sonderlich excoliren müsse, der betrachtet nicht, das man
 solchen Zweck durch gründliche Erlernung realer disciplinen viel
 eher und nützlicher erhalte. Ingleichen das die scharffsinnigsten
 Leute, wie gedacht, davon das allerwenigste wiffen, und das die so
 genante Taschenspieler Kunst, und andere dergleichen lose Künste,
 noch vobbl auff mehrere Scharffsinnig-oder Behändigkeit des Ver-
 standes führen, die doch deshalb niemant recommendiren wird.*
 Criminationes ceteras, quas *Satyrici Langii Liber Logicus*
 omnes capere non potuit, in Metaphysica sibi reseruauit *An-
 tior*, in quam pari fur ore inuehitur, eamque ad *Garamantas*

re-

relegare non erubescit. Disputat autem allatis in uerbis de eo potissimum, an Metaphysica acuat ingenium, illaque scopoluic conducatur: et negantem defendit sententiam, ac infirmul ad reales prouocat disciplinas, quas ingenii acumen excitare nihil dubitat. Tantum abest, ut quoad prius cum *Langio* consentiam, et quoad posterius ipsi repugnem, ut potius cum celeberrimo subtilitatum Magistro, *SCALIGERO*, defendendum in me suscipiam, Metaphysicam et Mathematicam acumen ingenii quam maxime iuuare, in primis si ad firmissimum demonstrandum modum respectus habeatur, quo has disciplinas prae ceteris ornatas esse eruditus notum est perspectumque. Neque ex uero dislerit *Langius*, quod Metaphysicae opponat reales disciplinas, cum ad has ipsas omnium Metaphysica referatur, quibus ex opposito instrumentales respondent, quarum tres tantum a Philosophis numerantur, uidelicet Grammatica, Logica et Rhetorica. Denique uero quod ad *Auctoris* similitudinē attinet, de eo omnino ualet, quod in communi dicitur, habere omnes fere comparationes aliquid ex iniquo, et haec certe *Langii* comparatio pessime se habet impudentissimeque. Putauerim enim discrimen inter acumen Metaphysicorum, et eiusmodi hominum fraudulentorum, magnum esse, imo tantum, quantum inter Celeberrimi DN. *D. SCHELGVIGH* *uream Synopsis Controuersiarum*, et *inepti Langii plumbeum Antibarbarum*, intercedit.

XXXVIII.

Idem de Metaphysica iudicium et in *Med. ment.* pag. 572, fert *Auctor* noster, ubi §. 34. ita loquitur, *ineptae logicae merito proxime iungitur longe ineptissima Metaphysica, et spectat in Ontologia.* Huius ineptias referre ac refutare caedet. Metaphysica (ut paucis multa complectar) est regina, sed inter illas discipli-

nas, quae satagunt circa commenta astutorum ac otiosorum hominum discernendis ingeniis, ne ad solidam rerum cognitionem adspirent, quae adhuc a multis mordicus retinentur, inscitia meliorum, aut quia dediscere pudet, quae iam otiose didicerunt! Quot ferme uersus, tot inepte dicta, mendacia, ridicula et absurda, reperiuntur. Longe ineptissimam primo uocat Metaphysicam, uerum ineptissimo ineptior est *Langius*, qui ad quaestionem, quaeenam sint illae ineptiae Metaphysicae? tacendo respondet: cur uero ita? quia ipsi sufficit, calumnias attulisse et criminationes, quas pro firmissimis probationibus diuenditare non erubescit. Longe aliter de nobilissimo hoc studio sentit acutissimus Philosophus B. Dn. D. DANHAEVRS, qui, in *Horologia sua pag. i. talia* in Philosophia Prima reperiri, docet, quae dilucide explicata usus suos, ornamenta, et errorum cautiones, in omnes alias, diuinas aequae ac humanas, disciplinas liberalissime porrigunt. Secundo autem, Metaphysicam reginam esse, dicit, sed inter illas disciplinas, quae satagunt circa commenta astutorum ac otiosorum hominum. Si *Langius* de Scholasticorum quorundam Doctrina Metaphysica tantum loqueretur, nil haberem, quod reponerem. At omnes Metaphysicas uersari circa commenta astutorum ac otiosorum hominum, commentum *Langianum* est, nec dignum, cui ulla adhibeatur fides. Non otiosi hominis opus est, quod B. Dn. D. CALOVIUS, Theologus incomparabilis et Philosophus Excellentissimus, de Metaphysica Diuina conscripsit, aliorum, Clarissimorum sane Virorum utilissimos labores Metaphysicos ut in praesentem taceam; cum talia in ea reperiuntur, quae prorsus insignem in Theologia habent usum, et contra aduersarios feliciter nos iuuant, immo eiusmodi praesidiis muniunt, ut facili opera illis resistere ualeamus. Denique Metaphysicam obesse ingeniis, ne ad solidam rerum cognitionem adspirent, falso rursus

sus afferit *Langius*, nec assertum pro more suo uel unico probat uerbo. Non lubet iam prouocare ad tot excellentissima ingenia; quae ad solidissimam rerum cognitionem aspirarunt, quibus tamen obstaculo non fuit Metaphysica; sed potius subsidium ad superandas difficultates multas, hinc inde obuias. Verum id modo ex *Langio* quaeram, quaenam ergo illa sint, in Metaphysica v. g. B. DANHAVERI, B. CALOVII, B. Seb. SCHMIDII, quae impediunt ingenia, quominus ad solidam rerum cognitionem aspirare possint? Legi Viros hos acutissimos, et relegi, nec poeniter illos legisse, ut potius pro praestita opera gratias ipsis rependam ingentes. Si uero *Langius* eiusmodi impedimenta solidae eruditionis in scriptis ipsorum deprehendit, cur illa non notauit, suisque discipulis ostendit, in quo errauerint Philosophi hi praecleari? Sed multa garrit *Langius*, neque rationibus et ueritate, sed conuiciis, et mendacis pugnat, quod Sophistarum ineptorumque hominum proprium est.

XLI.

Quemadmodum autem, Logicam Disciplinam *superuacuanam* esse, dicit, ita eandem quoque inscriptionem assignat Metaphysicae *Langius*, in qua *inepta ac stulta omnia esse*, in genere pag. 572. *Med. ment. S. 34.* fatetur. Cum hoc asserto et impudente mendacio pugnant Libri nostri Symbolici, e quibus pari modo ad oculos demonstrabo, quam insignem usum Metaphysicae cognitio praestet, ut appareat, quid de nugis hisce *Langianis* habendum sit. Non uero hic nudas terminorum explicationes adducam, sed et fontes demonstrationum breuiter indicare conabor. Ab errore Eutychie nos liberare poterit essentiae uocabulum, cum Form. Conc. pag. 609. docet: nos duas naturas in Christo, earumque proprietates

tates non confundere, aut in unam *essentiam* commiscere. Sic enim nos subiectum operationum diuinarum non facimus naturam humanam in Christo per se, originale et *formale*, sed naturam diuinam, quae est principium primum et radicale omnium operationum et proprietatum, iuxta definitionem *essentiae*, quam beatus Doct. Sebastianus SCHMIDIVS in *Compendio Metaph.* proponit. Hoc uero fundamentum pari etiam modo Schvvenckfeldianos refutabit, qui, carnem Christi per exaltationem Patri et *αὐτῷ* per omnia in gradu et statu *essentiae* omnino aequalem esse, falso contendunt. *Essentia* in perfectissimo *entis* gradu Synonymum habet *aliquid*, et oppositum, *nihil*: unde facile est iudicare, quo sensu B. Lutherus dixerit in Catechismo maiore, pag. 407. Gentiles, idolis confisos, spem suam in mere *nihilo* reposuisse.

XI.

Affectiones porro *entis* constituunt primo *unitatem*, ut est *unitas* Ecclesiae, iuxta Form. Conc. pag. 151. et 155. quae *unitas* dissimilitudine rituum non tollitur, ut propterea ipsa Ecclesia sit in multas *diuisa*. Ab uno est *unio*, eaque uel Sacramentalis, teste Form. Concord. pag. 599. cum reali praesentia Symbolorum ad rem coelestem, uel Personalis, qua natura humana unitur cum diuina, ut *suppositum* unum unaque sit persona, iuxta Form. Concord. pag. 736. et 764. Ex eo, quid *uerum* sit, facile quis, reuelationem secutus, intelliget, quid *uerus* cultus Dei, quid *falsus*? Form. Concord. pag. 406. et 408. Gentilium certe cultus *uerus* non erit, quia *cum intellectu diuino non congruit*. Cum enim a Deo esse suum non habeat, nec *ueritate* habeat, siquidem unumquodque inde habet esse *uerum*, unde habet ipsum esse. *Perfectum*, siue ac bonum, unam idemque dicas, siue diuersum, non morose hic repugnabo, coniuncturus

rus

rus tamen hic utrumque breuitatis studio. Apologia certe p.
104. ad obiectionem, quando charitas dicitur uinculum *per-*
fectionis, reponit, multis modis de *perfectione* responderi posse:
si *bonum* sit, quod *perfectione conueri. nti* praedirum, de chari-
tate absque errore utrumque dixeris, quae, pro maiore uel
minore gradu, maiorem quoque uel minorem *bonitatem sibi*
conuenientem habet. Qua ratione et Form. Concord. p. 286.
uidetur explicare dictum ueterum, Monasticam esse statum
acquirendae *perfectionis*, hoc est, acquirendae *bonitatis*. illi sta-
tui *conuenientis*, quomodo nihilo magis erit Monastica status
perfecti nis, quam uita agricolae aut fabri.

XLI

De iustificatione mora quaestione, quo ordine fides sit
collocanda? Apologia pag. 72. respondet, non habere ratio-
nem *principii* eo sensu, ut sit quaedam praeparatio, et efficiat
iustificationem, iuxta illud *αρχὴν ἡμῶν πνεύματος*. Sic, ut neque
initium praeparatio concedatur esse, neque *causa*, quae ex
sua dignitate homines Deo gratos efficiat, sed ex solo appre-
hensio merito Christi. Alio deinde modo sensuque pag.
499. uerbum uocatur *principium* ingrediendi communio-
nem sanctorum respectu nostri, seu ex parte Dei medium,
quo conuersionem nostram Spiritus Sanctus operatur. Hoc
uero *principium causale* est, sicut pag. 799. explicatur, nega-
turque, quod Praescientia Dei sit *principium* siue *causa* ma-
li. Cum enim *principium primum essendi sit*, unde *aliquid*
dependet inesse, manifesta est demonstratio, praescientiam
Dei mali *principium* esse non posse, cum id a Diabolo et per-
uersa hominis uoluntate inesse et fieri depende t, nequaquam
autem a praescientia diuina. Atque hoc ipso Augustana
Confessio artic. XIX. a nobis remouit omnem Manichaei-
sini.

hinc suspicionem, eo, quod, *causam* mali Deum esse, constanter negavit, et, uoluntatem malorum a Deo se auertentem causam esse, confessa est. Apologia pag. 87. ait: Lucae VII. v. 46. Christum, dicendo: remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum, locutum esse *κατὰ συνειδήσειν*, complexumque eodem uerbo *causam* et *effectum*. Certe, *causam* hic nosse, necesse est: *principium* scilicet quod dat alteri, ut sit: ita dilectio non effecit, ut esset remissio peccatorum, dareturque mulieri poenitenti, sed cum fides ipsam saluam fecerit, teste Christo, effectui seu dilectioni tribuitur salus, quam Christus diserte fidei ascripsit. Eodem prorsus modo ex natura *causae* et *effectus* eadem demonstrauit solide pag. 82. male tribui *effectui*, scilicet dilectioni, quod *causae* potius seu fidei competit, atque hinc, fidem rectius gratiam gratum facientem uocari, quam dilectionem, argumentata est. Appellauit aliquando Form. Concord. Sacramentum ritum, pag. 205. nudum autem ritum non esse, exinde concluditur, quod, eundem *effectum* uerbi et ritus esse, dixit, nempe, ferire corda.

XLII

Conuersionem non a uoluntate hominis eiusque uiribus pendere, docuerunt Theologi, et Form. Concord. p. 583. duas *causas efficiens* ad conuersionem efficaces esse, dixit, Spiritum Sanctum, et Verbum Dei, quod est instrumentum Spiritus Sancti, quo conuersionem hominis efficit. Certe sine *Metaphysica* seu *Philosophia prima* haec accurate nullus intelliget: unde, cognitio, *Efficiens esse, a quo res est in agendo*, facile et illud apprehendet, Spiritum S. unicam et principalem causam esse conuersionis, Verbum uero tanquam *instrumentum*, uiribus a Spiritu Sancto datis, illud efficere. Et, ne quis existimet, me peregrina uoce, usum, cum *principalem* dixi

1811/1710

causam, certe eodem uocabulo usa est Form. Concord. pag. 587. et 694. quibus locis negauit aduersariorum antithesin, dicentium: fidem esse tantum *causam principalem*. Dum Metaphysici *internas causas* exponunt, *materiam* primo loco tradunt, *principium scilicet internum*, ex quo res sit. Quid igitur sibi uelint, quando in Apologia pag. 56. Scholastici peccati originalis *materiale* uocant concupiscentiam, facile est intelligere. Ignorantia certe terminorum horum causa iustae querelae exitit Apolog. p. 59. quod Scholastici pugnantia saepe dicant, nec *formale* peccati, nec defectus, recte ac dialectice expedientes. *Formam* iustificationis esse bona opera, negauit Form. Concord. pag. 692. si quis *formae definitionem* nouerit, iam in promptu erit negationis ratio, quia scilicet bona opera non sunt id, per quod iustificatio est iustificatio. Fides, quae in iustificatione requiritur, non nudae historiae notitia dicitur Theologis, unde non satis est credere, quod Christus natus, passus et resuscitatus sit, nisi addamus et hunc articulum, qui est *causa finalis* historiae, remissionem peccatorum, quae uerba sunt Form. Concord. pag. 69. Medium hinc erueri facile est, quo certitudo asserti constet. Cum enim *finalis causa* dicatur historiae, propter quam res est, patet, passionem et mortem Christi, non propter nudam notitiam factam esse, sed ut remissio peccatorum inde nobis impetraretur. Quae descriptione stante, etiam *sinem* rituum et traditionum alium esse, Form. Concord. pag. 209. pernegauit, quam paedagogiam et admonitionem, cum non ob aliud Scriptura uel Ecclesia instituta esse doceat.

XLIII.

Cum saeculo tertio Manichaeorum furor, omnia *necessario* fieri, delirasset, reuocato aliquando errore eodem, Form.

H

Conc.

pag. 580. eundem damnauit, quasi, quae fiunt, aliter fieri non possent, et homo omnia coacte faciat, quibus absolutam *necessitatem* ex absoluto causarum nexu reiici, manifestum est, et simul illam, quae ad Politicam refertur, in cogendo consistens, alias *uolensia* dicta. Quanta de *necessitate* bonorum operum certamina uexarint Ecclesiam, omnibus constat; Augustana uero Confessio et Form. Concordiae eandem negauit nunquam; at uero *necessitatem* ad salutem concedere noluit pag. 689. Quo sensu etiam non probauit illam uerborum formam, impossibile est saluari sine bonis operibus, id quod intelligere datur clarius, cum terminus e definitione sua resoluitur, salus ita non datur sine operibus, ut nec dari possit sine illis, quae propositio non tantum *praesentiae*, sed et *causalitatis*, *necessitatem* infert, et ad minimum illud dicit, quod itidem Orthodoxia non admittit, iuxta Form. Concord. pag. 693. bona opera esse *causam sine qua non* iustificationis. Improbata S. Coenae mutilatione Ecclesias Thraonicas uoces exagitans, Form. Concord. pag. 23. Num, inquit, haec rationes excusabunt hos in iudicio Dei, qui prohibent partem Sacramenti, qui saeuunt in homines bonos, utentes integro Sacramento. *Integrum* facile Metaphysicus exponet, Sacramentum uero Theologus, scilicet iunctis his studiis, *integrum* Sacramentum dicitur, *cui nulla pars deest*, iuxta *Philosophum lib. 3. Physic. cap. 7. Pars* uero est Sacramenti hoc loco *essentialis et materialis*, sine qua essentia Sacramenti esse non potest, propter ordinem diuinum, quo calix ad complendum Sacramentum Coenae Dominicae ordinatus est.

XLIV.

In Epitome articulorum controuersorum Scriptura Sacra recte dicitur *norma, index et regula* controuersiarum. Qui
Pbilo-

Philosophiam primam caller, normam perfectionis hic indicari facile animaduertit, e qua cognitio articulorum illorum dependet, atque sic ex ipsis terminis iam ueritas afferti intelligitur. Cum enim articulus fidei Christianae a Deo, cuius uerbum Scriptura S. est, inesse dependeat, illius certe ueritas indubitato non poterit aliunde cognosci, quam ex Dei Verbo. Iuxta hanc etiam normam Sacramenta non tantum aliquid repraesentant potentiae cognoscenti, sed una exhibent id, quod significant, quae signa exhibitiva appellari consueuerunt. Eant ergo illi, et cum institutione Christi transigant, qui Sacramenta tantummodo signa memoriae conseruandae causa instituta esse, frustra contendunt, quorum Analogia signi et signati exinde quoque conficitur, quod signa haec exhibeant, non uero nudum respectum et similitudinem habeant cum signato seu corpore et sanguine Christi, iuxta Form. Concord. p. 758.

XLV.

Philosophiae primae seu Metaphysicae pars specialis, alias Pneumatologia dicta, quae de Deo agit, proprie est Metaphysica Aristotelica, uti ex Philosophi Libris Metaphysicorum uidere est, ad quam methodum etiam recentiores Cartesiani Metaphysicam suam instruere solent, exemplo Ansonii Le Grand. in Philosophia Cartesiana. Ita uero quam maxime usus Metaphysicae hinc elucet, prout exponit ea, quae de Deo ex lumine naturae innotescent, et demonstrari possunt, quae excludit Augustana Confessio Artic. 1. Atque huius rei specimen in signe extat Summe Reuerendi Excellentissimique Domini Doct. Ioh. FAVSTI, beatæ memoriae, Theologi et Philosophi Argentoratensis multo celeberrimi, in Examine Theologiae gentilis, quam docuit Aristoteles: Infinitum Deum esse, Aristoteli etiam cognitum fuisse, ostendit modo laudatus Vir, egregie uero haec con-

puerunt ad explicandum illud, quod Form. Concord. Deum uocat *aeternum* pag. 763. *infinisum* et *omnipotentem* ibidem. *Infinisum* enim in *Metaphysica* dicitur, uel *ratione durationis*, quomodo sine initio et fine durat Deus, estque *aeternus*. Vel *infinisum* dicitur *ratione essentiae*, quod caret finibus essentiae, propterea, quod a nullo alio dependet, a quo eius essentia certis limitibus circumscribi possit. Et, cum essentiae terminos nullos agnoscat Deus, neque praesentiae, neque potentiae limites figi sibi patitur, sed extendit illa potentia sese ad omnia, quae uult posse, ut nullum possibile uim et uirtutem ipsius terminare queat, ex quo recte *omnipotens* dicitur. Id quod *ex infinis et independente essentia Dei* demonstratu facillimum esset, nisi in praesenti pluribus superfedere malletm.

XLVI.

Hinc uero, ne quis Symbolis nostris obscuritatem obiciat, sciendum; Nostrates imitatos Ecclesiae primitiuae Patres ex Philosophis Christianos, quorum Theologiam cum terminis istis inuoluerent Scholastici, Libri Symbolici non potuerunt, nisi illorum uocabulis uti, contra quos pugnant. *Postquam enim Scholastici admiscuerunt doctrinae Christianae Philosophiam* (quae uerba sunt Form. Concord. pag. 53.) *et maxima turba nugacissimorum. Scriptorum in sententias, qui non genuerunt sua scripta, sed, tantum compilatis superioribus, transfecerunt illas opiniones ex aliis libris in alios, istis terminis fidem explicare coeperunt, unde factum est, ut in Scholastica doctrina, quae, plus habet rixarum Philosophicarum, quam pietatis, multae falsae persuasiones haerent, iuxta Form. Concord. pag. 231. quae nisi intellectis et explicatis ipsorum uocabulis, commode refelli non possent. Liqueat uel ex his, quam insignem usum Philosophiae Primae doctrina diffundat in Libros Symbolicos, et,*
nisi

nisi breuitatis studium in praesentia commendatum mihi haberem, copiosius exiisdem idem deduci posset. Meræ igitur calumniae sunt, quibus utilissimam hanc scientiam onerat *Langius in paginis suis Metaphysicis*, ad quas uero paucis adhuc respondendum erit.

XLVII.

Vniuersæ Metaphysicæ tractationem unico capite abfoluit *Langius pag. 701. Med. ment.* et putat, sufficere illud addiscendo huic studio. O mirum caput, o ineptum Metaphysicum! qui de aliorum laboribus durum ferre iudicium audet, quibus tamen plus inest sapientiae, quam omnibus *Langii* schedis, quae nisi nisi morbos et aegritudinem mentis, indicant in *Rectore*. Alia sane uerae Metaphysicæ debet esse facies, quae sit iis ornata doctrinae capitibus, in quibus fundamentum istius continetur, et omnia proponuntur; quae sibi tanquam propria vendicat Philosophia Prima. Maluit autem ab iis abstinere *Langius*, ne tanti Viri turbaretur cerebrum, mille licet ineptis iam ante turbatum; unde ad praestantissima, quae fori Metaphysici sunt, provocat, et haec tantum exhibiturum se esse promittit *pag. 703. S. 3.* Videbimus igitur, quanam illa sint. Sic *pagina 703. entia Phantasiabilia et substantias phantasiabiles* uocat Metaphysicos. Non hos, sed *Langium* definitione hac dignum esse, ipsius Medicina mentis luculenter demonstrat. *Pagina 704. a priuatione, inprimis morali, ad habitum regressum dari, dicit, u. g. Metaphysico a stultitia ad sapientiam.* Est igitur Metaphysicus mendaci *Langio* stultus. O stolidum iudicium, quod meras calumnias spirat, et inhumanitatem arguit! sed, qui ita impudenter et libere de sapientibus Viris iudicas, mi *Langi*, ne, quaeso, credas, te liberum fore ab aliorum iudiciis, tam publicis, quam priuatis,

tis, quibus pro meritis tuis accusaris, et tanquam infensissimus
uerae sapientiae hostis haberis. *Pag. 706.* ex eo, quod *Meta-*
physici docent, Totum esse magis qualibet parte sua. Partem
minorem esse toto. Posito toto, necesse esse, omnes parti partes, saltem
essenciales, colligere non erubescit Langius, Metaphysicos
aut bruti esse, qui talia a Metaphysica discunt, aut omnes alios homi-
nes pro brutis habere. Nequa tertium dari, putat, nisi in affectatis
ineptiis. Vtrumque falsum est, prius meram calumniam fi-
*stit, a quo uitio uix sibi temperare potest Langius, et in *Medi-**
*cina mentis, et in *Antibarbaro*, in quo lectori ad oculum ostendit,*
quantus sit ueritatis coelestis hostis, quantaque impietate
*impudenteque animo in nostrates Theologos feratur. *Poste-**
rius uero itidem a uero alienum est, cum sic stupidi non
sint nostrates Philosophi, ut homines pro brutis habeant, sicut
Langius noster, quamuis in eo cum Theologis magni Nominis
facile consentiant, Langium infensum reprobum esse datum,
qui ueritati sine ulla religione resistere, eamque premere,
*imo et opprimere, tendat. *Eadem pagina § 14. Miseret me, in-**
quit, huius hominum generis, quo stolidius non est, nec fuit, nec erit,
sub sole, saltem inter Pseudophilosophos. Sane miseret me Langii,
quod tanto labore rationis deliquio, et ea iudicii eclipsi, ut uix
discernere possit bonum a malo, uerum a falso, et stolidum a
Sapiente. Quid tandem sic fiet? metuo certe eclipsim tota-
lem in Pseudophilosopho hoc, qua si obductum fuerit eius
cerebrum, quae haec, quae so, horrenda alia dogmata in poste-
*rum sequentur. *P. 708.* ait: *Metaphysicum sapere potentia, id est,**
posset sapere, sed desipere actu et primo, et secundo, signato et ex-
ercito. Si ueritatis spiritu ageretur Langius, eamque pro sco-
po haberet, non posset tam friuole isti insultare, et criminati-
onibus solitis uim inferre: alio igitur spiritu regi rectorem, ne-
*cesse est. *Pagina 709. quatuor causarum generum ad ineptias re-**
fert

fert. Quod tandem doctrinae caput erit utile, si omnia inepta uocauerit *Langius*? sic nihil continebit Philosophia prima, quod sapientiae uel scientiae nomine dignum foret. O peruersam philosophandi rationem, qua nix perniciosior dari potest. *Pagina 711. idem semper facere idem* asserit, u. g. *Metaphysicum semper ineptire*. Mirum proinde non est, quod *Langius* noster, quamdiu idem manet, semper nugetur. Eadem pagina *Collegii Metaphysici finem cuius propagationem ineptiarum esse* dicit, *finem cui uero auditores, quibus inspicendi et tricandi habitus* introducitur. Solent alias exempla odiosa uocari, sed mirifice illis delectatur *Langius*, et in proponendis istis rem sapiente Viro prorsus indignam committit. Vtramque sane paginam locutiones satyricae, et commata replent, quae tamen uita a Pietistis aliena esse, sibi quis persuadere possit. *Pagina 713. Metaphysicum pro infano reuera tibi habendum esse* docet. En infanum *Langii* iudicium! quod cum ueritate, experientia et recto rationis sensu pugnat. Loquitur *Rector*, quicquid ipsi in buccam uenit, nec, quid aequum iustumque sit, rationem habet. Denique *pag. 714. Doctrinam de demonstratione Dialecticis, ut iniustus possessoribus, eripuisse se, et in Medicina mentis tractasse, profitetur*. Quo iure id a *Langio* factum sit, non uideo. Certissimo enim certius est, quod ad eam disciplinam *Doctrina de demonstratione* pertineat, ad quam *Syllogismus demonstratiuus* refertur. Hunc uero fori *Logici* esse, apud omnes eruditos in confesso est.

XLIX.

Examinatis ita iis, quae de *Dialectica et Metaphysica* *Langius* in *Medicina mentis* inepte differuit, ad alia nunc progrediendum esset, et nominatim ad *Ethicam, Physicam, Mathematicam et Rhetoricam*, uerum instituti ratio id non permitte

mittit. Quare id solum nunc agam, ut ex ipsius uerbis
uel breuissimis ostendam, quam sinistra etiam ac per uerse de
nobilissimis hisce disciplinis iudicet. In *praefatione Germani-
ca Grammaticae praemissa* pag. 34. ita de Ethica differit: *Son-
derlich gehen sie zu den stinckenden Mistpfützen der Aristotelischen
Sitten-Lehre, woraus nichts, als überdünbte Gräber, grobe Heuch-
ler und Feinde des innern rechtschaffenen Christenthums, gemacht
werden. Es wäre zu wünschen, daß man an dessen Statt die Do-
ctrinam hodierni decori tractirete, welche ich noch nirgends gründ-
licher und besser ausgeführet gesehen, als in der zu Halle
edirten Anleitung zu woblanständigen Sitten.* Cum hisce con-
spirant ea, quae in *Medicina mentis* pag. 573. habet, ubi, Ethicae
fundamentum arenosum esse, ait, principium eius aegram
uocat rationem, hinc aegra, praua, falsa et corrupta, imo Pe-
lagiana et Pharisaeica, exurgere omnia, asserere non erubescit:
sed omnia haec falsa, absurda, imo impudentia, mendacia sunt,
quae longa refutatione non indigent. Neruose et accurate,
pro more suo, contra hanc *Auctoris sententiam* differit *Magni-
ficus D. D. LOESCHER* VS *noſter* in den unschuldigen *Nachrich-
ten* loc. supra iam citato: *Tractetur*, inquit, *Ethica sacra, sed
characteres animorum, recessus mentis et consimiles doctrinae, et-
iam ex naturali Ethica dextre adſciſeantur.* Insuper initium
sanandae mentis a uoluntate potissimum capiendum esse, do-
cet in *Med. ment.* p. 120. Sed peccat grauiter, cum haec sententia
crassissimorum errorum origo sit, et in primis Theologiae
repugnet. Quam in rem conferri meretur *Consummatissimi
Theologi, et de Ecclesia puriori immortalis cum laude promeriti, On-
D. FÉCHTII, Epistola, examini libell. Licht und Rechts praefixa.*
Non minus errans est sententia, quam de *Phyſica ſouiet* pag.
534. *Med. ment.* §. 32. Quae enim simul stare possunt, illa ma-
le

le sibi inuicem opponuntur, neque experientia Physicae Mo-
faicae contradicit, quod ipsum demonstratu mihi iucundum
foret, nisi me breuem esse oporteret. Similiter in *Matbesin*
inuehitur *Langius*, eamque multa superuacua, imo et pluri-
ma exitiosa habere, in *Med. ment. pag. 576. §. 42.* proponit. Et
pag. 578. §. 45. Mathematicos plerumque in moribus, maxime
autem in spiritualibus ac diuinis fluctuantes scepticos esse, affir-
mare non dubitat. De *Rhetorica* in specie uero *Topologia*, ae-
que inepte sentit *Auctor*, et Tropos atque schemata, etiam
sine notitia *Rhetorices*, per se nota esse putat: hinc in *Praefat.*
Germ. Grammaticae praemissa pag. 27. ita differit. *Wer es nicht zu-*
geben will, der stelle sich ein paar zornische Weiber vor, oder haere
ihnen auff eine Viertel oder halbStündlein zu: ich bin gewisser wer-
de erkennen, wie der zornige affect nicht viele Tropos und figuras
zurück lasse. En iudicium literato uiro prorsus indignum, et
studiosae iuuentuti pernoxium! Dolendum sane est, animos
discendi cupidos ita seducia Praeceptoribus caecis, et odio im-
pleri in bonas artes, quas tamen sumo cum studio excolere de-
berent et exercere. Quod ad *Inuentionem* attinet, negat *Langius*
pag. 581. Med. ment. eam sedem argumentorum esse, seu
de re quapiam dicturo argumenta suppeditare; unde subiun-
git in odium huius doctrinae. *Quid ergo sibi uult Inuentio Rhe-*
torica? in ut illis inmo nulla est. Quod ipsum discipulis suis ul-
terius confirmat in *Praefat. Germ. Grammat. praemissa, pag. 20.*
his uerbis: *Was inuentionem argumentorum betrifft, so lernet*
man dieselbe nirgend weniger, als in der gemeinen Oratorie; Sin-
temahl dieselbe von keiner einzigen Disciplin oder Wissenschaft ein-
entlich handelt, oder handeln kan. Was nun aber nicht von der
Art und Beschaffenheit einer Sache handelt, wie mag mir das die
arbeitsigen ideas, Gedancken oder argumenta davon an die Hand
geben

geben. Scilicet egregie differit *Langius*, et informari meretur. ab infimo discipulo Gymnasti in Doctrina de inuentione, quomodo Rhetores illam uelint habere intellectam, cum sic ineptum de ea ferat iudicium. Pari modo ipsam etiam *dispositionem*, de qua Rhetores praecepta haud contemnenda tradunt, *Langius* nosster deridet, uti ex pag. 582. *Med. ment.* §. 52. uideri est. Item *Pseudophilologos* et *Pseudocriticos* accusat p. 579. *Med. ment.* §. 46. et 47. Inprimis uero *Systemata Theologica* tanquam profana reiicit, et Theologiam nostram maxima ex parte spinosam, disputatricem ac macram, ueri succiac spiritus expertem esse dicit. Id quod pag. 473. §. 52. exemplo Theologiae Positiuae Acroamaticae Celeberrimi Dn. D. KOENIGII probare non erubescit, impudenter asserens, B. Virum non tantum cum scholasticis simpliciter tritari, sed etiam magnam spinosae Metaphysicae partem in pauca folia transumpsisse. Quis non obstupescit ad horrenda haec *Langii* mendacia? quis pius et sincerus Euangelicus non execratur impia uerba, a spiritu maritaliae profecta? Obscurus homo et impudens Pietista, audet Theologos immortalium Nominum, Chemnitium, Hunnium, Brentium, Hutterum, Hülfemannum, Danhauerum-Calouium, Scherzerum, Lyserum, Schmidium, Deutschmannum, Bebelium, Quenstedium, aliosque Viros Summos, qui in hunc usque diem non sine solatio Ecclesiae, adhuc uiuunt, atro notare calculo, illorumque Labores Theologicos Systematicos, usui studiosae iuuentutis fideliter destinatos, disciplinam piscatoribus clausam, et non nisi spinosis Dialecticis patentem uocare. Vix credere possum, impudentiorem hominem literatum orbem inter suos incolas unquam habuisse, uel etiam habiturum esse. Denique etiam nec *Studio Homiletico* parcit *Langius*, sed illo doctrinam Christianam nihil unquam in-

optius

prius, turpius, pestilentius, sanctaeque sua gravitate indignius habuisse friuole pag. 474. Med. ment. §. 54. nugatur. Sed longa est iniuria, longae calumniarum ambages, ac quo plures recensentur, eo plures restant, ut cum *Amplissimo Viro Dn. Christ. SCHMIDIO, Rectore Sondersb. Meritissimo in erudito Programma* contra *Langium* anno superiore edito, loquar. Hisce crassissimis erroribus, hactenus in medium productis, alii plures eiusdem pessimae notae subungi possent, sed contenti erimus, si uel duos adhuc nominauerimus. *Alter*, et quidem notatu dignus, error est, quod praeter intellectum et uoluntatem centrum quoddam mentis siue fundum interiorem statuat *Langius*. Ita enim pag. 490. Med. ment. §. 25. loquitur. *Dei autem timore cum tangitur, diuinoque lumine cum perfunditur mens humana, afficitur imprimis intimum ac solidissimum mentis centrum, siue animae fundus interior, sed et ideis uacua, Deo aeterno ac triuni Sacra, eiusque lumini ac operationi patens, quam Sacrae Literae uocant Spiritum.* Habere hic amplissimam contra fanaticum hocce dogma differendi occasionem, sed superfluo hoc labore, et L.B. potius ad eruditam et solidam dissertationem de *MENTE DIVINA, Viri Excellentissimi Dn. Prof. SCHROOERI*, remitto, in qua talia habentur, quae opinionem hanc periculosissimam, firmissimis rationibus destrunt ac euertunt. *Alter uero Langii error* est, quod passim Platonice istud urget, dari cognitionem aliquam puram, sine ideis omnibus, res ipsas capientem, eamque esse mentis centro et animae fundo propriam. Quod dogma et fanaticum et Pelagianismum secum ferre grauiter monet *Magnificus Dn. D. LOESCHERVS* noster, in *den unschuldigen Nachrichten* ad annum 1704. pag. 413. cuius uerba erudita hic apponere lubet. *Si per ideam intelligeret Langius imagines phantasiae a*

sensibus petitas, recte se res haberet, sed conceptus omnes, etiam ex Verbo Dei petitos et puros, ab eo intelligi, in aprico est. Caueant ab hoc dogmate omnes solidae sapientiae studiosi, quod nullam veri speciem habet, nisi, quod realem apprehensionem fidei, quae cognitionem conceptualem rei apprehensae non excludit cum Platonis cognitione pura confundit. Periculose uero haec ab Auctore ad Theologiam applicantur, et pura ista cognitio rerum spiritualium ex experimentalium rerum spiritualium perceptione orta conceptibus omnibus ex Scriptura haustis, ut solidum uano et inuitili, praefertur, ubi manifestam ueritatem eis uero yiv^o committit, et fidei actionem, quae fit in uoluntate, eiusdem actioni in intellectu opponit. Neque enim rerum fructio, quae per fidem fit, est ipsa earum contemplatio, nec contemplationis gratia datur, aut conceptibus in Verbo Diuino datis opponi ullo modo debet. Quare ea, quae pag. 524. Mement. et seq. in Theologos Orthodoxorum conceptuum studiosos indiscriminatim effunduntur, recte sunt discernenda. Qui conceptibus ex S. Scriptura haustis contenti res ipsas simul capere nolunt, male agunt, sed et illi peccant, qui conceptus in Verbo Dei datos, per quos Deus in mente efficax esse uult, ab efficacia et rebus ipsis non solum separant, sed plane auferunt. Si se bricula conceptus sacros tollit (ita arguitur Auctor) restitui debent, neque ideo uani inuitilesque dicendi sunt: Nec mors illos auferet, sed potius in uita aeterna perficientur. Quo usq. dubio uacat, dari in Scriptura Sacra ueritas rerum sacrarum ideas, eosque grauiter peccat, qui earum studiosos (ideales Theologos nostro audiunt) perstringit et damnat. Haec sunt uerba Excellentissimi Theologi, quibus crassum istum Langii errorem folide aeque et accurate refutauit. Et digna omnino haec foret materia, quae contra Langium eiusque fratres, hinc inde haerentes, et latebras quaerentes, differentiatione peculiari expenderetur.

Lam

Iam ita argumentari lubet. Quicumque damnat et deridet Praeceptores, Scholas, Logicam, Rhetoricam, Oratoriam, Metaphysicam, Physicam, Mathematicam, Systemata Theologica, Studium Homileticum, aliaque utilissima sane, doctrinae genera, ille merito pro monstro horrendo Philosophico et infando Theologico habetur. Subsumo: Atqui *Ioachimus Langius in aegritudine mentis* damnat et deridet Praeceptores, Scholas, Logicam, Rhetoricam, Oratoriam, Metaphysicam, Physicam, Systemata Theologica, Artem Homileticam, aliaque utilissima Doctrinae genera. Ergo *Ioachimus Langius* merito pro monstro horrendo Philosophico et infando Theologico habetur. Fundamentum maioris propositionis immotum esse puto, cum sanus homo ea non faciat, quod facit *Langius*. Minor uero suum obtinet robur e scriptis *Langianis*, quae haec omnia probant et confirmant. Quid igitur de *Langio*, eiusque scriptis habendum sit, animaduertere facile est. Perplacet uero mihi iudicium, accuratum sane et eruditum, quod *Amplissimus Dn. Christoph. SCHMIDIVS Lyc. Sondersb. Rector, in Programmate quodam supra iam laudato*, de Medicina mentis tulit, his potissimum uerbis expressum. *Non obuenit mihi forte, sed in manus tradit nuper est Medicinamentis Ioachimi Langii, et tradit a quidem est a discipulo interrogante, num hunc sibi librum utilem iudicaret? et quia prius non uideram, perlegendum sumpsit, ut melius respondere possem. De lecto non potui iudicare aliter, quam eum esse pestiferum, nec aliter tractandum, quam uenenum, aut ueneno infecta solent h. e. caute, atque aut plane negligendum, aut si manibus tractetur, ne admoneatur ori aut labris.* Vtinam omnes Schola-

rum Rectores exemplum Doctissimi huius Viri sequerentur, et studiosam iuuentutem fidei Praeceptorum fideliter mandatum, grauius hortarentur, ut *Langii Medicinam uentis* ueluti anguem fugerent, eiusque dogmata perniciosissima detestarentur.

L.

Antequam uero Dissertationi huic colophonem addam, ad Te, me uerto, mi *Ioachime Langi*, et tibi a Patre Misericordiarum aeternoque Lumine sanam mentem et illuminatos oculos ex animo apprecor. In primis regat te Spiritu suo sancto in sacri tractatione studii, quod non cum ea reuerentia atque ueritate, ut decet, haecenus in publicis docuisti scriptis, sed iuxta peruersam et maliosam mentem, potissimum criminationibus in Theologos, et odio in coelestem ueritatem plenam, tradidisti. Imponat Diuina Bonitas hisce malis et omnibus fanaticis erroribus, quos maleferiati homines hinc inde fouent et promouent, finem exoptatum, iubeatque Ecclesiam suam esse liberam a perniciosissimo Pietistarum genere, qui gregem populumque Domini turbant, et ab rectiore uia pios et sinceros Christianos abducunt. Quod uero paulo durioribus Te, mi *Langi*! in Dissertatione hac exceperim uerbis, non mihi sed tibi ipsi imputa. Tua enim scriptio comprobasti, humano et moderato scriptiois genere, nihil apud te effici posse, ut cum Amplissimo Dn. RYMPAEO, in *Prodr. o Dissertationum AntiLangianarum pag. 54.* loquar. De cetero iucundum mihi erit nullo non tempore ueritatem assertam defendere, et contra insensissimos eius hostes illam mordicus tenere, ac habebis me, mi *Langi*, non solum hic Vitembergae, sed etiam

iam relicta hac Celeberrima Academia, cum qua Deus est, et nobiscum contra Fanaticos pugnat, Argentorati paratissimum, qui tuis contra me fornicis scriptioibus, si quas sperare licet, intrepido animo ac prompto respondeam, et cum ueritate meam insimul dissertationem uindicem atque propugnem.

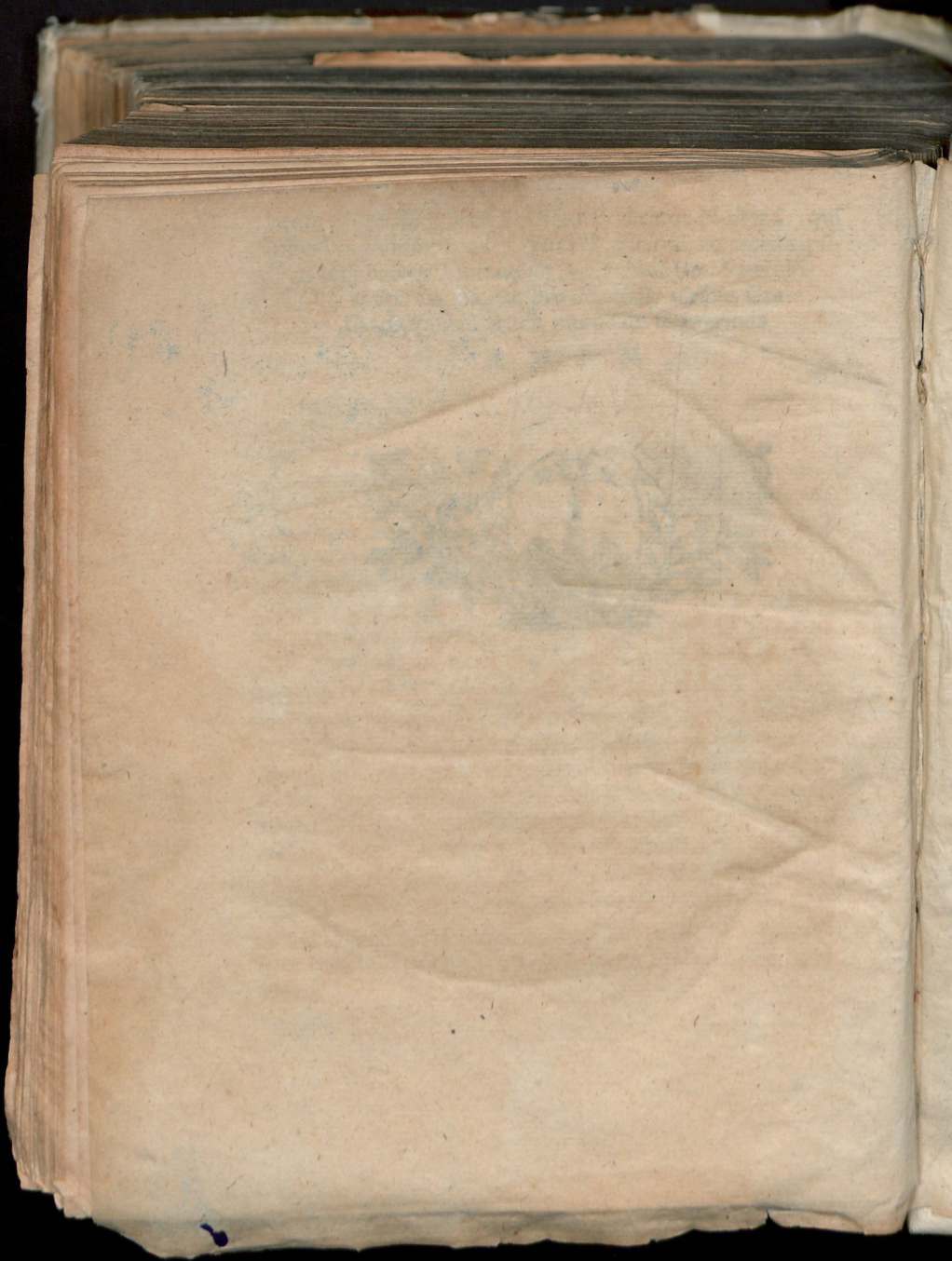
LI.

Et haec sunt, *Anice Lector*, quae cum Dn. Respondente nostro sub examen Eruditorum publicum reuocare uoluimus. Is autem est *Nobilissimus Dominus Wolfgangus Cisparius TROPANNENGER, Patria Dresdensis, bonarum literarum ac Philosophiae Cultor indefessus, itemque auditor meus percarus*, de quo non possum non amplissimam capere spem, fore, ut in Virum euadat talem, qui maximo cum fructu Ecclesiae Christi prouideri aliquando possit. Eapropter *illustri Excellentissimoq; PARENTI, Potentissimo Regis et Electoris Saxonici Medico primario, et Consiliario* de erudito hoc Filio ex animo gratulor, et immortale ac Praepotens Numendeuotis precibus obtestor, ut pignus hoc carissimum in Decus ac Ornamentum splendidissimae Familiae quam diutissime conseruet, et indies Spiritus Sancti gratia corroboret, donisque instruat largis. Sic fiet, ut, finitis feliciter Laboribus Academicis a *Summo VIRO DN. D. D. PIPPINGIO Sacrorum in Aula Regia Electorali saxonica Antistite Primario et Consiliario Ecclesiastico Grauisimo* (quem Diuina Bonitas uniuersae Ecclesiae priori per longam annorum seriem omnibus Bonis cumulatam

latum superesse iubeat) dignus habeatur Noster ; qui
officio admoueat tali, quod Eruditioni ac meritis ipsi-
us respondeat. Finimus ita, ac Triuni Deo Patri, Fi-
lio et Spiritui Sancto pro concessis uiribus Gra-
tias dicimus in secula nunquam terminanda

A M E N.

Umg.-Bk

VI-12.

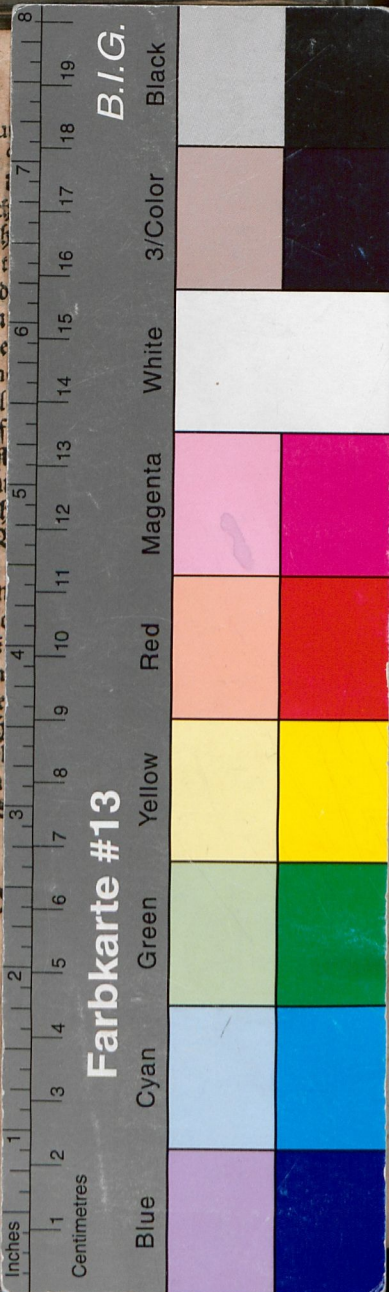

56

VB 17

7

Farbkarte #13

B.I.G.

~~35~~
33.

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO
DOMINO
FRIDERICO AVGVSTO
PRINCIPE REGIO, ATOVE ELECT. SAX.
HEREDE
EXERCITATIONEM ACADEMICAM

MEDICINAE
MENTIS
IOACHIMI LANGII

OPPOSITAM,
GRATIA DIVINA ANNVENTE
IN ILLVSTRI LEVCOREA

PRAESIDE
M. IO. IACOBO FERBERO

ARGENTORATENSI
SS. THEOL. CAND. ET AMPLISS. ORD.
PHIL. ADIVNCTO

AD DIEM XXII. IVN. A. C. MD.CC.IX.
IN AVDITORIO MAIORI
PVBLICE DEFENDET

WOLFG. CASP. TROPANNEGER
DRESDENSIS.

WITTEBERGAE Literis IO. MICH. GODERITSCHII.